

לעשות עיקר אהל לכתח', והא דעושה וכו' ויזקוף את המטה, מיירי בדופן רביעית שהיא לתוספת אהל ולא לעיקר, דיק' גמי דקת' וכו', פי' דהא דלא יעמיד מיירי בדופן שלישית מדקא' רישא דירה ²³⁸ נפל דופנה, כלו' עיקר דופן שלה והוא דופן שלישית.

[מ"ד ע"ב] אדם אדם גמי ל"ק כאן לדעת כאן שלא לדעת, כלומ' לדעת המקיף אסור שלא לדעת המקיף מותר, ובההיא אמרי' עושה אדם את חברו דופן וכו' ²³⁹, והא דנחמיה בריה דרב הונא בר חיננא שלא לדעת הוה, ומ"ה שרא ליה לכתח' לעשות לו מחיצה של בני אדם, ואסיקנא דרב חסדא גמי שלא מן המנין הוה, כלו' שלא היה מכלל המקיפי, שא"כ שיהא מן המקיפי' הרי הוא היה לדעת שהרי לו ²⁴⁰ נעשית עצת ההוראה, ויצא לנו מזה שאפי' כל המקיפים שלא לדעת וא' מהם לדעת הרי הוא מערב ²⁴¹.

הנהו בני גנאנא, פי' בני חופת חתן וכלה דעיילו מיא במחיצה של בני אדם נגדינהו רב ושמואל אם אמרו שלא לדעת יאמרו לדעת, פי' ואינהו לדעת המקיפי' עשו ומ"ה נגדינהו.

הנהו זיקי דהוו שרו בריסתקא דמחוזא, זיקי נודות, בריסתקא פי' בשוק, אעיילנהו ניהליה בשבתא, לשבתא אחריתי אסר להו דה"ל כלדעת ואסיר, לוי אעילו ליה תיבנא, זעירי אספסתא, רב חייא בר אשי מיא, פי' וכולהו ע"י מחיצת בני אדם, ודין מחיצת בני אדם והכשרה כך הוא.

כלל הדברים דמי שיצא חוץ לתחום חוץ לד' אמות באונס, כגון שיצא בשוגג או מחמת רוח רעה ר"ל שנטרפה דעתו או שהוציא אוהו גוים, אע"פ שאינו יכול לחזור ואין לו אלא ד' אמות. מ"מ יש לו תיקון, לפיכך מותר לכתח' לעשות מחיצה של בני אדם ואפי' מגוים ²⁴² או מישראלים אם עירבו שיוכלו לילך שם בהיתר. והיקף מחיצה זו צריך שיהא מג' רוחותיו ורוח ד' הוא כמו פתח, ובג' רוחות של הקף הוי בית בכל מקום ²⁴³, חוץ ממבוי שחלוק לחצרות או חצרות שחלוקות לדיורין, ואחר שכן מי שיצא חוץ לתחו' עושה ג' מחיצות מבני אדם ממקו' שהוא שם עד תחומו, ומותר לילך בתוך המחיצות ולטלטל בתוכו כאלו נתנוהו בדיר וסתר דאמרי' דמהלך ומטלטל בכלן ²⁴⁴, והקף זה צריך שיגיע סמוך לתחום

הוא דס"ל דשם אוהל נקבע בג' מחיצות ולכן דופן ד' מותר, דאף דאהני מ"מ אין זה עשיית אוהל, כיון דהוי כבר אוהל קודם, כללא דמילתא דלהרמב"ם וריטב"א, כל דאהני להכשיר או להתיר מקרי שעשה אוהל, ולרבינו שם אוהל אינו נמדד בהכשריו, אלא בשיעור דפנות שיש לו, ועי' במש"כ לקמן דגם רש"י ס"ל דלא אזלינן אי אהני להכשיר. ²³⁸ בבריתא לא מוזכר דירה, אלא רבינו כשיטתו מוקי לה בדירה ולא בסוכה דמצוה. ²³⁹ ולפ"ז ברייתא זו לצדדין קתני דעושה אדם את חברו קאי בדופן ג', ואילו סיפא דויזקוף המטה איירי בדופן ד', עי' ריטב"א ד"ה כאן לדעת וכאן שלא לדעת וכו', ועי' רמב"ם בפ"ד דסוכה ה"ז ובהשגות שם, ובמ"מ, וכן הוא בדברי רבינו בסוף הסוגיה. ²⁴⁰ פי' בציוויו. ²⁴¹ צ"ל : מעכב. עי' בשו"ע סי' שסב ס"ה שפסק גמי כן. ²⁴² יש לעיין גויים שהקיפו לדעתם לשם מחיצה מהו, די"ל דכיון שאין עליהם כלל דיני שבת הוי כעשו בחול ואמנם כן מסתבר, ברם לפי מה שציינתי להלן בהערה ²⁵³ מה דהסתפק העולת שבת בהעמיד מחיצת בני אדם בחול, יש לדון בנכרים לדעת, מה דינו, מש"כ רבינו, "אפי' אינו מדויק דמשמע מזה דמחיצת ישראלים עדיפי ממחיצת נכרים, ועי' לעיל בדברי רבינו בדף מב. ²⁴³ עיין ביאורים יב. ²⁴⁴ עי' במש"כ לעיל הערה ¹¹¹ לתמוה מ"ש כאן מהקיפוהו נכרים דרק הג"א ס"ל דחשיבי כד"א לפי מה דקי"ל כר"ג, אבל כולם חולקים עליו, וא"כ למה התירו כאן לר"ג אף שקנה לד"א קודם שהיתה המחיצה, וע"כ צ"ל כטעם הראשון שכתב רבינו לעיל דלא אמר ר"ג אלא כשהוא אנוס, וגמצא דהעיקר תלוי במה שהוא אנוס ואין לו עתה אלא ד"א, וא"כ גם ברש"י שהבאתי לעיל יש לפרש כן, וכמו שציינתי שם דברי המג"א, דמשמע דנקט ברש"י כסברת רבינו, דמשום דאנוס הוא הקילו, ועי' גמי לעיל דף מב. במש"כ רבינו בהקיפוהו נכרים לאחר שהוציא אוהו.

אבל לא בעי' שיגיע ממש לתוך התחו' דקי"ל דאפי' לא מאלו גברי מהני, כלו' אע"פ שאין שם אנשים כ"כ שיגיעו עד תוך התחו' הואיל ומגיעין קרוב לתחום תוך ד' אמות מותר לו ליכנס, דקי"ל דד' אמות יש לו לאדם חוץ לאלפים אמה והבלעת תחומין מילת' היא²⁴⁵, אלא שלארבע אמות אלו נחלקו עליהם הפוסקי' יש מי שפסק²⁴⁶ הוא באמצעו, ולשיטה זו צריך שיהא ההקף מגיע עד שתי אמות סמוך לתחום, אבל לשיטתנו די לו שיהא ההקף מגיע תוך ד' אמות, דד' אמות שלמות יש לו לאדם לכל רוח שירצה, ומיהו דוק' שלא ברר לו מתחלה ד' אמותיו לצד אחר. ואם לחשך אדם לומ' שלא הוקבע שם מחיצה להיות לה תורת מחיצה כשנעשית במזיד אלא לחומר' ולחייב הזורק לתוך אותו הקף, אבל לא לקולא לילך לטלטל שם, צא תאמ' לו דהת' הוא במחיצה גמורה בין שתהא עשויה או מכלים או מבהמה ואפי' עשאוה עראי, אבל מחיצה של בני אדם ואפי' מחיצת עראי חשבוה עראי דעראי, ואפי' במזיד²⁴⁷ הקלו עליה לילך ולטלטל בתוכה, ולהתיר לכתח' לעשותה, ודוק' שתהא עשויה לצורך²⁴⁸ ואפי' הוי אותו צורך צורך רשות, הותרה בין להלוך בין לטלטל בין להביא איזה דבר בר"ה ע"י אותה מחיצה, וכדאמר' בהנהו זיקי דהוו שרו בריסתקא דמחוזא וכו' וכן בכל הנהו עובדי.

והקף זה של מחיצת בני אדם יש בו תנאי שלישי²⁴⁹ והוא שתהא שלא לדעת המקיפי' כמו שיוצא מלשון הסוגיא, וטעמ' דמילת' משום דאי הוי לדעת המקיפי' אושא מילתא ולהוי אסור, עד שכתבו קצת גאונים והראב"ד ז"ל עמהם שעכשו שאין לנו צגיעות והסתר אין משתמשין במחיצה זו, שא"א שלא ישאלו זה על זה קבוץ זה למה קודם שירצו להתקבץ, מיהו הפי' הנכון בשלא לדעת זה שיהא הענין געשה בשוגג, ומיהו דעת מי שנעשית המחיצה בשבילו אינו מעכב כדמוכחי' מתיבנא דלוי ואספסתא דזעירי דמשמ' שלדעתם היה, מיהו הר"ם ז"ל²⁵¹ כתב דצריך שלא יעמיד האנשים האיש הצריך להתר זה, וכל זה כדי שיהא ההקף שלא מדעת, למדנו לפי דרכנו שצריך שתהא המחיצה שלא לדעת המקיפים, ואע"פ שמי שגורם בקיבוצם אינו מודיע להם שלכונה מקבצם, אם הם מרגישים בעצמם²⁵² שלצורך דבר זה מתקבצ' אין זו מחיצה ואסור' להשתמש בה²⁵³. ולי נר' שאפי' היו כמה

ועי' במש"כ לקמן בהערות 9—258. 245 [כר"א לעיל מ"ד ע"א]. 246 [עיין שו"ע סימן שצ"ו ברמ"א ובמשנה ברורה ע"ש]. 247 כוונתו מזיד של זה שהעמידו, אבל אם היה במזיד של המקיפין הוי כמחיצה הנעשית במזיד בשבת דאסור לטלטל, עי' מג"א סי' שסב סק"א וכן במשנה ברורה שם ס"ק לט. ועי' לקמן. ועיין ברבנו יהונתן מה שתיירץ. 248 נראה דהתכווין רבינו למה שכתב הרמ"א בסי' שסב ס"ו, וז"ל: ואין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדוחק, וע"ש בביאור הגר"א מקור לזה מיבמות, ועי' עוד להלן מש"כ רבינו בשם הראב"ד. 249 תנאי ראשון שיהי' מג' רוחות, תנאי שני שיהי' לצורך. 250 עיין ביאורים י"ג. 251 פט"ז הכ"ג משבת. ועיין מש"כ בפ"ב. 252 וכן הוא בשו"ע סי' שס"ב ס"ה, וע"ש בביאור הגר"א. 253 ממשמעות הלשון משמע דרק לענין זה לאסור הטלטול במחיצה זו הוא דחשיב כלדעת, אבל אין להם איסור להקיף בכה"ג, אמנם לפי מה דנקט רבינו דאתינן משום מזיד ע"כ צ"ל דאיכא גם איסורא, דאל"כ אמאי יהא עלה דין מזיד לשיטת רבינו דאתינן משום קנסא, אמנם ממה דמחיצת בני אדם המתלכין אינה מתרת אף דליכא איסורא וכמש"כ לעיל, ע"כ דגם רבינו ס"ל לטעם דאושא ועי' בהערה הבאה שביארתי זה, ועי' לרבינו בבית הבחירה שהביא רק לטעם דאושא למילתא, והנה לשיטת הגר"א ושכן משמע מהרא"ש דשפיר מותר במחיצת אנשים מהלכים עי' לעיל בהערה 228 א"א לומר דס"ל דכל טעם דלדעת הוא רק מדין מזיד, ומש"ה שפיר דלא מקרי במהלכין מזיד וכמש"כ דא"כ למה לדעת אדם יחידי אינה מחיצה עי' בהערה הבאה, אלא צ"ל דס"ל להגר"א ולהרא"ש, דכיון דאין עושין עתה למחיצה לא מקרי אושא למילתא כי היכי דלא מקרי אושא ידיעתו של זה שהעמידו, עי' בשער הציון על המשנה ברורה סי' שס"ב ס"ק כ"ג דהפ"מ הביא בשם ע"ש

אנשי' בהקף וכלם מקיפים שלא לדעת חוץ מאחד, אותו אדם יחיד מעכב²⁵⁴, מדקא חזינן דקא בעי תלמוד' רב חסדא מיהת לדעת הוה, ומדאיצטריך תלמודא לתרוצי דרב חסדא שלא מן המנין הוה, אלמ' דאדם יחידי מעכב, וכמו שכתבתי למעלה בפ' הסוגיא. ובהקף זה של בני אדם אין הדבר תלוי במנין האנשים²⁵⁵ אלא הכל לפי רחוקו מתחומו. ותנאי רביעי שבהקף זה הוא שצריך שיעמדו במקומם לא שילכו עמו, דא"כ הויה מחיצה מהלכת ומחיצה מהלכת לא שמה מחיצה²⁵⁶, מפני שכשילכו עמו הוי כלדעת ואסור, לפיכך צריך שתהא המחיצה של בני אדם מחזקת ממקו' שהוא שם עד תוך תחומו, ואפי' היה אורך חלל המחיצה כמה אלפים מותר לטלטל בכולן, ואע"ג דאמר' לעיל²⁵⁷ במי ששבת בבקעה שאין לו אלא אלפים אמה, התם הוא ששבת מדעתו, אבל זה שיצא שלא מדעת²⁵⁸ ודאי מהלך ומטלטל כמה וכמה, ומיהו אף בזה נתן הר"ם ז"ל²⁵⁹ מדה ושיעור עד אלפים אמה.

שמסתפק בהעמיד מחיצת אדם לדעת המקיפין בערב שבת, והנה לא מבעי להני דס"ל דאתינן בלדעת מדין מזיד דאין מקום לאסור אלא אפי' כי אתינן מדין אוושא למילתא איני מבין צדדי הספק, ועי' במש"כ לעיל. ²⁵⁴ משמע דלעולם כל שיש אדם יחידי שיודע מעכב במחיצת בני אדם וכן נמי משמע מסתימת השו"ע, ויש לתמוה דל להאי גברא עדיין נשאר עומד מרובה אם היתה מחיצה מכמה אנשים, ולמה ידיעת האחד תאסור למחיצה, ובשלמא אי אתינן לאסור לדעת מטעם דאמרין דאוושא למילתא שפיר י"ל דכל שהאחד יודע איתא לטעם זה, אבל לפי טעם רבינו והריטב"א דהוא משום דהוי מזיד ולא מקרי מחיצה קשה, וביותר תמוה דליהוי כדופן רביעי דמותר אפי' לדעת כדמפורש בגמ' וכמו דאיתא ברמב"ם פ"ד דסוכה ה"ז. וראיתי בב"י בס' שסב ס"ב והביאו הט"ז בס' זה סק"ג, שהביא להלכה זו דאפי' אחד שיודע אסור בשם הרשב"א, וכתב בטעם הדבר, כדי שלא יבואו לזלזל בשבת". הרי בהדיא כמש"כ דטעם דאוושא למילתא שייך גם באחד היודע, אבל לשיטה זו דס"ל דהטעם משום דהוי כעושה מחיצה במזיד תמוה, וע"כ צ"ל כמש"כ לעיל דאף למאן דאתינן בהך לדעת ושלא לדעת מטעם שוגג ומזיד, מ"מ מודה דהחמירו להוסיף איסור מטעם דאוושא ואתי לידי זילותא, וס"ל דאילו לדעת כולם מצד הדין היה מותר לא היה חשש זילותא דאיסורי שבת, ורק לאחר ידיעתן של המקיפין אסור חששו גם לידיעת האחד, ולפ"ז נראה דגם בהלכה זו שכתב רבינו דכשהם מרגישים בעצמן שלצורך מתקבצין אין זו מחיצה, אתי מגדר זה, ולעולם ליכא איסור בכה"ג בעשיית המחיצה מאחר שאין כוונתן של המקיפין לשם מחיצה וכדמשמע אמנם לשון רבינו, וכמש"כ בהערה הקודמת ואפ"ה אינה מחיצה דהחמירו לאסור משום זילותא דשבת, ונראה דמה דהביא רבינו לעיל בשם מקצת גאוני' והראב"ד להחמיר בזה"ז דליכא צניעות, למדו חומרא זו מסוגית הגמ' דחזינן דהחמירו משום חששא דזילותא, ועוד נראה דיש לומר דמש"ה אסרו למחיצה גם בידיעת האחד, דהנה בטור ובשו"ע הצריכו שלא יהי' בין אדם לאדם ג' טפחים, ועי' בב"ח שתמה והרי רוחב אדם א"כ גם כי הוי מרוחקין יותר מג' עדין איכא עומד מרובה, ותירץ דאדם דמהלך חיישינן שמא יתרחק בהילוכו יותר עד כדי שיהי' הפרוץ מרובה ע"ש, ומעתה י"ל דמש"ה החמירו לאסור גם בידיעת האחד כי שמא בעת הילוכם יצא דדוקא ע"י האדם הנה שיודע בעשה העומד מרובה, ואילו לא זה הי' בעת הילוכם פרוץ מרובה, ועי' במג"א סק"ט שתירץ לקושית הב"ח באופן אחר ועי' בביאור הלכה. ²⁵⁵ לכאורה זה מיותר דמהיכא תיתי דיהי' תלוי במנין האנשים, ונראה דהתכווין למש"כ אח"כ בתנאי הרביעי, וה"ק דאין תלוי במנין אנשים שיש בהם שיעור לעשית מחיצה ושהם ילכו עמו עד תחומו אלא תלוי לפי רוחק התחום משום דאיכא תנאי רביעי דבעינן שיעמדו במקומם. ²⁵⁶ עי' לעיל הערה 228. ²⁵⁷ [מ"ב ע"א]. ²⁵⁸ כאן מפורש בהדיא כמש"כ לעיל דדעת רבינו היא דתלוי במה שהוא אנוס, הא דעושין כל ההיקף דליהוי כד"א. ²⁵⁹ בפכ"ז דשבת הי"ד, וע"ש דהראב"ד חולק עליו וס"ל כדעת רבינו, וע"ש במ"מ בטעם הרמב"ם, ולכאורה לדידיה כל שהוציאוהו נכרים להיקף מחיצות שהועמדו בשבת אין להן דין ד"א, משום דכיון דאילו שבת מאתמול במקום זה ג"כ לא הוי כד"א שהרי בבין השמשות עדיין לא היו המחיצות, וודאי סברה דחוקה היא, ועוד א"כ למה מותר ללכת עד אלפים כיון שאינו כד"א. ונראה

ומחיצה זו כבר בארנו שהכשר שלה הוא לילך ולטלטל בכולה, וגם חכמי התוספות²⁶⁰ מתירין להביא דרך אותה מחיצה כלים ששבת בבית זה לבית אחר כגון מבית לבית דרך ר"ה²⁶¹ שהוקף במחיצת בני אדם, ועל זה נסמכו חכמי בדירש שהוציאו עטרה אחת מבית אחת ועשו כדרך מחיצה של בני אדם ודרך אותה מחיצה הוציאו והביאו לבית הכנסת. אבל חכמי לוגיל, והרב אדני ר' משה בר' יהודה עמהם ערערו על דין זה, ואמרו שבמחיצה זו לא הותר להביא כלים ששבתו בבית זה לבית אחר דרך מחיצת בני אדם העשויה בר"ה שבאמצע הבתים, לפי שלא הוזכרה מחיצה זו אלא להשמיענו שדין אותה מחיצה כקרפף בית סאתים שהוקף שלא לשם דירה²⁶², והראיה שהם המקיפי שוגגין ולא הקיפו לשם דירה, לפיכך הואיל ודינה כקרפף בית סאתים שהוקף שלא לשם דירה, הוי רשות אחת עם גגות וחצרות, ומ"ה התר הבאה דרך שם הוא משם לחצר או מחצר לשם, לפי שהכלים ששבתו באותה מחיצה הוו כאלו שבתו בחצר דהוי רשות אחת, אבל כלים ששבתו בבית²⁶³

אמר ר' חסדון

כיון דמצד הדין דוקא הקונה שביתה בתוך היקף מחיצות הוא דחשבינן ליה כולה כד"א וכמש"כ טעם זה לעיל בהערה 111, ועי' בהערה 244 שאמנם רק מחמת שהוא אנוס תקנו לו, ומעתה שפיר לא יתבו לו מחמת אונסו יותר מאילו שבת שם, והרי אילו שבת במקום הזה ואח"כ הקיפוהו לא היה מהלך יותר מאלפים אמה, גם עתה שנותנים לו מחמת אונסו דליהוי כד"א אינו מותר ליותר מאלפים, ולזה התכוין המ"מ, ואה"נ אם יוציאוהו נכרים לתוך מחיצה שעשו בשבת, גם להמ"מ הוי כד"א אף ביותר מאלפים, מאחר שמצד הדין אתינן דליהוי כד"א. עי' בשו"ע, דלא הוזכר מזה כלל, אבל ראיתי במג"א בסי' ת"ה סק"ב דנקט מסתימת דברי השו"ע דאפי' יתר מאלפים מותר, וכדעת רבינו והראב"ד. 260 [עיין רש"י ד"ה דאעילו מיא וכו']. 261 מה דמחיצת אדם מהני אפי' להתיר טלטול בר"ה וכדמשמע נמי בגמ', אין להקשות לפמש"כ המ"מ בפט"ז דשבת הט"ו בשיטת הרמב"ם דמחיצה לנחת ולצניעות מן התורה אינה מחיצה משום דכיון דאינו לתועלת סופן ליבטל, ולכאורה כ"ש מחיצת אדם דסופה ליבטל ולא ליהוי מחיצה, דטעם זה אינו אלא לחלק בין מחיצות העומדות מאליהן למחיצות שאדם עשאו לנחת, דכל דאין סופן ליבטל הוי מחיצה גם כי לא נעשה לצורך, אבל כל דנעשו לצורך אפי' עומדות ליבטל הוי מחיצה ודו"ק. 262 ולדידהו מחיצת בני אדם ביותר מבית סאתים אסור להלך ואינה כד"א, וכמש"כ רבינו לעיל בדף מא : בקרפף שאינו לדירה, ורק שיטת הרמב"ן שהבאתי שם היא דס"ל דלענין היתר לילך הוי כד"א גם כי הוי מוקפת שלא לשם דירה ויותר מבית סאתים, ולפ"ז לעי' דכ"ע מתירין במחיצת בני אדם יותר מבית סאתים ולא פליגי אלא ביתר מאלפים חולקים הם על חכמי לוגיל וס"ל דמקרי הוקף לדירה מכיון דאיכא דעת המעמידו, והנה לפמש"כ התו' לעיל בדף יח. בד"ה אפי' י' כורין וכו', דמש"ה חשיבא שירה כאינה מוקפת לדירה משום דנעשית לצורך שעה ע"ש, א"כ כ"ש במחיצת אדם דלא מקרי הוקף לדירה ואפי' התכוין לשם דירה. ועי' בפ"ק שם הרוב הראשונים נקטו דמש"ה לא מקרי שם בשיירה הוקף לדירה משום דהוי מחיצות גרועות כל דהוי שתי לחודא או ערב לחודא וגם דהוי עראי, ולדידהו כאן במחיצת בני אדם כי הוי שתי וערב מהני דליהוי כהוקף לדירה גם דהוי עראי, ועי' במש"כ בפ"ק מהו דמקרי שתי או ערב, והנה לפי מש"כ המג"א בסי' שס"ב ס"ה דמש"ה בעינן שיהיו האנשים עומדים זה אצל זה בפחות מג' אף דהעומד מרובה, משום רגליהם שהן כקנים בעלמא ומהסתם אין הרגלים דבוקות זו לזו, ועי' לעי' בהערה 254 מש"כ בשם הב"ח. ומעתה תקשי דא"כ הרי הוי מחיצת אדם מחיצת שתי וא"כ היאך מתיר אפי' יתר מבית סאתים, ובהערה הקודמת הבאתי דהמג"א ס"ל דאפי' יותר מאלפים מותר, ועי' בביאור הלכה שם מה שדן בדברי המג"א, ונראה דאזיל כשיטת הרמב"ם דאינו מחלק כלל בין מחיצה מעלייתא לגרועה, אלא תלוי בהוקף לדירה עי' בפ"ק שם ולכן כל היכא דהוי הוקף לדירה שפיר דמותר יותר מבית סאתים גם במחיצת אדם. 263 מסתבר דקרפף זה שנעשה ע"י היקף בני אדם נחשב כאילו שייך רק לזה שנמצא בתוך המחיצה ולא לבני אדם המקיפין שהם נחשבינן רק כאבנים ועצים. והנה מה דאסרינן מקרפף זה לבית יהי' תלוי בפלוגתא שהביא רבינו לעיל דף כג. וע"ש, ואם היו מחיצת בני אדם בפחות מבית סאתים אמה אם הוי דינו כקרפף עי' שם בפ"ב, וממה דחכמי לוגיל אוסרים

אין מביאין אותם לתוך מחיצה זו ולא ממחיצה זו לבית, שהרי כלהו עובדי דזיקי דלוי ואספסתא דזעירי, ממחיצה זו לחצר היתה שהיה רשות אחת לכלים ששבתו בתוכם מש"כ ²⁶⁴ בכלים ששבתו בבית. וזו היא הטענה שבשבילה ערערו על מעשה חכמי בדירש בענין הבאת העטרה מבית זה לבית הכנסת דרך מחיצת בני אדם, הואיל והמחיצה אינה אלא כקרפף שהוקף שלא לשם דירה ²⁶⁵.

כל מה שאמרנו הוא במחיצה של בני אדם ואמרנו שמותר לעשותה במזיד אף לענין סוכה על התנאי הנזכרי. אבל מחיצת כלים ובהמה אינן עושין אותה במזיד ואם עשה אינה מחיצה להקל כלל, הא אם נעשית שלא לשם היתר טלטול, כגון שנעשית לנוי או מפני החמה שלא תבא על המת או על האוכלין, מותר לעשותה לכתח' ובלבד שלא יעשה לה גג. ואחר שכן יש לנו לפרש השמועות שהוזכרו כאן על דרך פסק. וא"כ ההיא דאמרי לענין סוכה נפל דופנה לא יעמיד בה אדם מיירי לדעת, הא שלא לדעת מותר, וכי אמ' דלא יעמיד בה בהמה וכלים ופריסת סדין, מיירי בדופן שלישי שהוא לעיקר הסוכה או לעיקר הקף שהיא מחיצה מתרת, וההיא דאמרי עושה אדם את חברו דופן כדי שיאכל וישתה בסוכה מיירי בשלא לדעת ואף במחיצה שלישי שהיא מחיצה מתרת, ומיהו סיפא דקת' שיוקף המטה וכן שיפרוס עליה סדין, מיירי בדופן רביעית שאינה להכשר אלא לנוי או שלא תבא השמש על המת ועל האוכלין, הא מחיצת אדם לדעת ובהמה וכלים בדופן שלישית אסור לעשותה במזיד, ומזיד זה פי' הרב ר' שלמה אדרת יצ"ו ²⁶⁶ שיהא בזדון שבת ובזדון איסור מלאכה כלו' שיודע שהוא שבת ושמלאכה זו אסור בשבת, הא כל שאחת מהן בשוגג נקר' שוגג. והר"ם ז"ל ²⁶⁷ כתב בענין מחיצה דברים לא הבנתי לשונן ²⁶⁸.

ולא התירו בפחות מבית סאתים ש"מ דס"ל דגם בכה"ג שם קרפף עלה. ²⁶⁴ [נראה דצ"ל: ששבתו בתוכם אבל לא לכלים ששבתו בבית, ועיין בית הבחירה]. ²⁶⁵ לכאורה יש להביא רא' לזה מלקמן דף פו: וכן הוא בסוכה טז: בההיא עובדא דשכחו ס"ת ע"ש, ולא התירו ע"י מחיצת בני אדם. ואפ"ה ע"י סדינן מותר גם לבית, דדוקא בבני אדם כיון דדעת המקיפין ליכא אלא דעת המעמידן, ס"ל דאין דעתם מהני דלהוי כמוקף לדירה, שהרי הם לא עשו למחיצה זו אלא ציווי שיעמדו, משא"כ בסדינן דשפיר מקרי לשם דירה. ואולי ס"ל לחכמי בדירש דדוקא התם בס"ת דמינכרא והוי כלדעת משא"כ בעטרה דיש בקלות להסתירה שלא ירגישו בני אדם, ברם יש לעיין לשיטת התו' שהבאתי לעיל דכל מחיצת עראי לא מקרי הוקף לדירה, א"כ האיך התירו שם בסוכה ע"י סדין להכניס לס"ת לבית הכנסת, וע"כ צ"ל דתו' יסברו דמותר מקרפף לבית, א"נ אף אם ס"ל דמקרפף בית סאתים אסור לבית, יסברו דקרפף פחות מבית סאתים מותר. עי' בביאור הגר"א סי' שס"ב סק"ח, דציין מקור לפסק הרמ"א מההיא דיבמות דף קי"ד דאירכס מפתח של בית המדרש בר"ה והתירו על ידי שינהיג טלי וטליא, ולא עשה ע"י מחיצות של בני אדם, ומכאן דס"ל לחכמי בדירש, דאל"כ ליכא לראייתו, דשאני התם שהיה צריך להביא לבית, וגם הרמ"א שם שכתב ואם שכח דבר אחד בר"ה יותר עדיף להוליך שם תינוקות וכו' מלעשות מחיצה ושיביאנו גדול, גמי משמע דע"י מחיצת בני אדם אפשר להביא לבית, דהוי כמוקף לדירה, דהרי בשו"ע פסקינו דמקרפף אפי' בפחות מבית סאתים אסור לבית, ועי' בפ"ב. ²⁶⁶ עיין במ"מ פט"ז הכ"א מהלכות שבת בשם הרשב"א, וצ"ל דהרשב"א ס"ל כשיטת רבינו דמחיצת מזיד אסור משום קנסא וכמו שהבאתי לעיל. ²⁶⁷ בפט"ז דשבת הכ"ב—כ"ג. ²⁶⁸ פי' למה דס"ל להרמב"ם דאם התכוין אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל אעפ"י שהעושה עשה בשגגה אסור לטלטל, ומשמע דכל אדם המתכוין אף כשלא נעשה בשבילו כלל, ועי' במ"מ שמקור הרמב"ם הוא מההיא דמחיצת אדם שאם היתה נעשית לדעת ר' נחמיה אעפ"י שהעומדים לא ידעו אסור, ויש לעיין דשאני התם דעיקר המחיצה נעשתה בשביל ר"ג ובכה"ג הוא דאמרינן דדעת ר"ג אסור, אבל כשלגמרי לא נעשה בשבילו מנ"ל שדעתו אסור, וע"כ צריכין לומר דכוונת הרמב"ם לאדם שנעשית המחיצה בשבילו, ועי' ברמב"ם שכתב: והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל אבל אם נתכוין אדם

והילכתא דאין עושין אהל עראי בי"ט וכ"ש בשבת, ויש לנו לידע מה הפרש יש בין אהל עראי ובין תוספת אהל, וביאור הדבר שאהל עראי הוא כשהוא בדופן הבא להתיר כגון דופן שלישי²⁶⁹ והוי אסור, אבל תוספת אהל הוא דופן ד' והוי מותר, ודין אהל עראי ודין פקק חלון עיקרו במס' שבת פ' כל הכלים²⁷⁰ ושם יתבאר בע"ה.

מתני' מי שיצא ברשות, פי' משנה זו באה לבאר אם נעקר תחומו של זה ביציאתו ממקומו כשיצא ברשות ב"ד, ואמ' מי שיצא ברשות ב"ד יצא חוץ לתחו', כגון שיצא על אותן דברים שמחללין עליהן את השבת כגון לעדות החדש או הכמה הבאה לילד, וכשהגיע לתחו' אמרו לו כבר נעשה מעשה, כלו' ואינך צריך לאותו דבר, יש לו אלפים אמה²⁷¹ לכל רוח ממקו' שנאמ' לו זה ואין אומרים שלא יזוז משם. וכדאמרי' במס' ר"ה²⁷² בראשונה לא

וכו', ומאחר דהתחיל הרמב"ם בתנאי שתעשה שלא לדעת המטלטל, מסתבר דכי גומר אבל וכו'. היינו שכן נעשה לדעת המטלטל. ואולי זוהי כוונת רבינו במש"כ: לא הבנתי לשונך, ועי' בבית הבחירה שכתב על דברי הרמב"ם שהן מתמיהין, ועי' בלח"מ שתמה על הרמב"ם מההיא דעושה דופן לסוכה דהביאו הרמב"ם בפ"ד דסוכה ה"ז, הרי אפי' דעת זה שהעמידן בשבילו אינו אסור, ונמצא דהרמב"ם סותר עצמו דהרי בכה"ג אפי' איסורא איכא לפי דעתו בה' שבת, ועי' במג"א סי' שס"ב ס"ק י"ד שגם הוא תמה מהך דדופן סוכה. ולבאר שיטת הרמב"ם בזה נראה דהנה בסוכה דף ז. איתא למימרא דרבא דאמרינן מיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת וכן מיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה, ועי' ברמב"ם שהביא להלכה הך מיגו דמשבת לסוכה בפ"ד דסוכה ה"י, ואילו מיגו דמסוכה לשבת השמיט לגמרי, ועי' בגמ' דהוי רבותא טפי מקילתא לחמירתא, ונראה דס"ל להרמב"ם דדוקא רבא לשיטתו דס"ל לעיל דף יב: דג' מחיצות דאורייתא שפיר דקאמר מיגו דמהני לסוכה מהני לשבת, אבל הרמב"ם דפסק דג' מחיצות אינו רה"י מן התורה, הבאתיו בפ"ק, לא שייך כלל לדינו דרבא, דהרי סוכה אינה הלכה ברשות דנימא דמיגו דהוי רשות לסוכה וכו'. ולא אתינן במיגו זה אלא ביחס לדופן וא"כ גם כי נימא מיגו עדיין ליכא אלא ג' מחיצות ואינה רה"י, ואי תימא הרי שפיר מהני דאם יוסיף עתה מחיצה רוח רביעית תהוי רה"י, זה לא קשה, דס"ל להרמב"ם דכל דע"י המיגו לחודיה לא מהני לעשותה רה"י ליכא כלל בזה דין מיגו ודו"ק. ומעתה נראה דס"ל להרמב"ם דמה דמצינו דהחמירו לשווי' למעמיד למחיצת בני אדם לצורך שיטתם בו הוא, כאילו בונה בנין ואסור, זהו דוקא במחיצת שבת דנעשה ע"י המחיצה רשות היחיד ומקרי אוהל עראי, אבל בסוכה דלא נעשה ע"י מחיצה זו רשות היחיד קילא טפי ולא אסרו בה אלא א"כ איכא לדעת אדם זה שעומד לדופן, ולמד זה לפי שיטתו דמפרש דלדעת ר' נחמיה מקרי לדעת וע"כ מזה דשאני סוכה מרשות של שבת, וכי היכי דמצינו שיטת רש"י לחלק בין מחיצות עם גג או בלי גג, ס"ל להרמב"ם לחלק בין מחיצה שעושה רשות היחיד לבין מחיצה שאינה עושה רה"י, ולהרמב"ם ליכא איסור עשיית מחיצה בשבת אלא בדופן רביעי דאילו בדופן שלישי הרי עדיין לא נעשה רה"י מן התורה, וגם לא הועיל מדרבנן להכשיר טלטול, ועי' בפ"ב בענין העמדת לחי בשבת, והנה אף לפמ"ש"כ בפ"א דרבינו נקט בשיטת הרמב"ם דג' מחיצות מהני מהתורה דליהוי רה"י לטלטול ולא לחייב הזורק לתוכה, אפ"ה כיון דעתה אסרו חכמים הטלטול בג' מחיצות וליכא כלל הכשר ואינה רה"י גמורה ליכא איסור משום אוהל עראי בהעמדת ג' מחיצות.²⁶⁹ יש לעיין לגבי שבת הרי אין דופן שלישי מתיר ואדרבה דופן רביעי הוא דמהני להתיר ובדין שדופן ג' יהי' מותר בשבת ודופן רביעי אסור, ועי' ברמב"ם ובש"ע דהביאו הך נפק"מ בין דופן ג' לדופן ד' לענין סוכה, ועי' בפ"ב אם בתיקון רשות דרבנן איכא להלכה זו דאיסור מחיצה בשבת ואיכא פלוגתא בזה, ונראה דלא קשה דאמנם אלו דמפרשין דתלוי במחיצה המכשרת אמנם מפרשים דקאי דוקא בסוכה אבל בשבת לא שייך זה, וכמו שכתב הריטב"א והבאתיו לעיל, אבל רבינו לשיטתו דתלוי בשם אוהל וכמש"כ לעיל ולכן גם בשבת איתא להלכה זו, ושיטת הרמב"ם היא דתלוי בהכשר וכמו דמפורש דבריו בפ"ד דה' סוכה ה"ז, וכן אסר בפ"ג דעירובין הכ"ה בספינות במזיד, ועי' בהערה²⁶⁸ בשיטת הרמב"ם לחלק בין הכשר מחיצות דרשות היחיד להכשר מחיצות למצות סוכה.²⁷⁰ דף קכ"ה ע"ב.²⁷¹ עי' רמב"ם פכ"ז ה"ט דאם הגיע למדינה יש לו המדינה וחוצה לה אלפים אמה, וע"ש במ"מ, וכן הוא בשו"ע סי' תז.²⁷² [כ"ג ע"ב].

הוא זזין ממקומן התקין ר"ג הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח, ולא אלו בלבד אלא אף החכמה הבאה לילד והבא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן הדליקה ומן המפולת הרי הם כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח, ואם היה בתוך התחו, פי' שכשנאמ' לו שאינו צריך לאותו דבר עדן לא יצא חוץ לתחום, הרי הוא כאלו לא יצא והרי הוא כאנשי העיר וכל העיר אצלו כד' אמות ויש לו חוצה לה אלפים אמה לכל רוח שירצה.

וקא בעי בגמ' מאי כאלו לא יצא, כל' מאי אתא לאשמועי' וכי לא היינו יודעי' דמי שלא יצא חוץ לתחום הרי הוא כאנשי העיר, ומפר' לה רבה דאיצטריך מהו דתימ' כיון דעקר עקר, כל' כיון דעקר ברשות הואיל ואלו יצא חוץ לתחום קני שביתה מהשת' עד שיש לו אלפים אמה ממקו' שרצה לנח שם כשעשה מעשהו, נימא דאף בלא יצא חוץ לתחום כיון שעקר רגליו נעקרה שביתתו הראשונה, וניזיל בתר מקום שאמרו לו שאינו צריך ושתהא שם שביתתו חדשה ולא יהא לו אלא אלפים מאותו המקום, קמ"ל דאם היה בתוך התחום הרי הוא כאלו לא יצא. ורב שימי בר חייא פי' בגונא אחריתי ואמ' שהאי תנא אתא לאשמועי' שאם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך תחומו שלו הרי הוא כאלו לא יצא מתוך תחומו, פי' שאם יצא חוץ לתחום אלא שלא הלך עדן חוץ לתחומו אלפים אמה אלא אלף וחמש מאות דרך משל כשנאמר לו שכבר נעשה מעשה, דודאי קנה שביתה לשם אף בשבת ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח שירצה, ואם רוצה ²⁷³ אותן אלפים לצד עירו הרי כשהלך ממקו' שביתתו לצד עירו אלפים אמה הרי אינו רחוק מעירו אלא אלף וחמש מאות אמה, ודאי כל כיוצא בזה דנין אותו כאלו לא יצא, דהואיל ותחום שנתנו לו חכמים מובלע חמש מאות אמה דרך משל בתוך תחומו הראשון ודאי הרי הוא כאנשי העיר והרי הוא כאלו לא יצא, וזה נקרא הבלעת תחומין והבלעת תחומי' מילת' היא, ואע"פ שלא היו לו כן ע"ש ולא שבת בהן מבעוד יום שהרי בשבת באו אצלו.

וקי"ל דהבלעת תחומין מילת' היא, הילכך תחום שהותר לו חוץ מתחומו הראשון כגון שיצא חוץ לתחום לעדות החדש, אע"פ שאינו צריך לאותו דבר כגון שאמרו לו שכבר נעשה מעשה, כל זמן שלא יצא חוץ לתחומו הראשון אלפים אמה שלמות הרי זו הבלעת והרי הוא כאלו לא יצא מתחומו הראשון, ולא סוף דבר הבלעת תחומי' אלא אפי' נשיקת תחומי' מילת' ^{אנשי העיר}

²⁷³ דברי רבינו אינו מובנין, דמה שייך כאן אם רוצה הרי תקנו לו חכמים תחום חדש ויש לו אלפים לכל רוח, ועי' גמ' בבית הבחירה שכתב גמ' כן ש"אם בררן לו לצד עירו", והנה דבריו בבית הבחירה היה אפשר להדחק ולפרש דהבירור דקאמר הוא ביחס לד"א שיש לו חוץ לאלפים אמה. ועי' שיברר הד"א לצד עירו ומשם ימנו אלפים אמה יהיו נבלעין בתוך תחומו, עי' בדברי רבינו להלן במש"כ אלא אפי' נשיקת תחומין וכו'. אבל בדברי רבינו כאן א"א לפרש כן דהרי נקט בגונא שהלך מתחומו אלף וחמש מאות אמה, ובכה"ג לא שייך מש"כ ולא שייך כלל לתלות ברצונו. ואולי י"ל דס"ל לרבינו דעד כאן לא פליג ר' שימי בר חייא ארבה וס"ל דהבלעת תחומין מילתא ולא אבד תחומו הקודם, אא"כ שבשעה שקונה תחומו החדש רוצה לחזור אל תחומו הקודם בכה"ג ס"ל דקונה תחומו החדש לענין שיוכל לחזור לעירו ותחומו, וכשבא לתחומו חזר למה שהיה, אבל אם בעת שקנה תחומו החדש לא רצה לחזור לעירו, גם ר' שימי בר חייא מודה שאבד תחומו הקודם, ולא נזכר זה כלל בפוסקים וצריך תלמוד. ויותר נראה בכוונת רבינו דס"ל דכי תקנו ליוצאין ברשות לקנות בשבת תחום, דינו כמו קנין שביתה דבין השמשות דיכול לציין מקום מסויים ולקנות שם שביתה. עי' בדף מט: מי שבא בדרך וכו', וה"נ כן הוא ליוצאין ברשות בשעה שאמרו לו כבר נעשה מעשה, ומה דכתב רבינו לעיל דיש לו וכו', ממקום שנאמר, "וכן הוא ברש"י במתני', לא קאי על מקום עמידת רגליו ודו"ק ועי' רמב"ם. ועוד יש לפרש בכוונת רבינו לפי מה שהבאתי לעיל דברי רש"י מדף נב. בשם לישנא אחרינא, דיכול לעקור תחומו שלא יקנה לצד רוח אחת ע"ש. ומעתה אף להחולקים ע"ז מודים דכאן דרבנן תקנו לו תחום מחמת שיצא להציל אם אינו רוצה כלל

היא, ונשיקת תחומי' היא כשהרחיק מתחומי' אלה מכוונות, אלא שארבע אמות שיש לו יתר על אלה הם מובלעות תוך תחומי' הראשון עד שאין מסוף אלהם אלו לעירו אלא אלה, ונמצא שד' אמות אלו מובלעות בתוך תחומי' הראשון דאנן פסקי' כר' יהודה²⁷⁴ דד' אמות אלו בוררן לאיזה צד שירצה, ועכשו בוררן לצד תחומי' הראשון והוא לצד העיר. ונשיקת תחומין של ארבע אלו וכ"ש הבלעת תחומין כת' הראב"ד ז"ל²⁷⁵, דלא שנא בין יצא לדבר מצוה בין יצא באונס בין יצא בשגגה²⁷⁶ ודאי מילת' היא. ואין ספק דמי שיצא לדעת לדבר הרשות אע"פ שאם יצא למרחוק אינו זו מד' אמותיו, מ"מ אם לא יצא חוץ לד' אמות היתרות על אלהם של תחומי', ודאי יכול לכנס והרי הוא כאלו לא יצא²⁷⁷,

לקנות או שרוצה רק לרוח אחת מהני כיון שרק לטובתו נתנו לו תחום חדש ודו"ק. 274 [לקמן במשנה מ"ה ע"א]. 275 בפכ"ז הי"א, ט"ו, ועי' במש"כ בפ"ג. עי' בראב"ד שמדמי לההיא דנצרך לנקביו ואם פקח הוא וכו', ועי' גמי ברש"י ד"ה ר' שימי סבר וכו', דדימה לההוא דאם פיקח הוא, אבל בתו' ד"ה מר וכו' ס"ל לחלק, וכן הוא בריטב"א, ועי' רשב"א מ"ה ד"ה ומדר"א וכו', והנה סברת התו' שחילקו לא שייך לשיטת הגאונים שהובא לעיל דנתנו תחום לצריך לנקביו וגם לחזירתו למקומו עי' שם. ומיהו י"ל דכשאנו רוצה לחזור איבד מיד תחומי' שהרי שוב אין חזירתו מכלל צרכיו ושפיר שייך דברי התו', ועי' עוד להלן. 276 כגון ההיא דנחמי', עי' בגמ' מד. ועי' רשב"א מה. ועי' או"ז דמשכיה שמעת' הו' כדבר מצוה. 277 אף דכל יוצא לדעת וחזר לתחומי' אינו חוזר לזכות בתחומי', שאני התם דע"י יציאתו הפסיד לתחומי' ושוב לא מהני במה שחזר, אבל כאן דיצא פחות מד"א כיון שקונה מיד ד"א המובלעות לתוך תחומי' הו' כאילו לא יצא מעולם, ומיהו כל זה למאן דאית ליה הבלעת תחומין כיון דלדידיה יכול להיות שיהי' לו ב' תחומין שפיר דכשזכה בד"א כשיצא מתחומי' אמרינן דעדיין יש לו תחומי' הראשון, וממילא לא הו' כשיצא שהרי הד"א בלועין בתחומי', והו' כחד תחומא, עי' רש"י ד"ה ר' שימי סבר וכו'. אבל למאן דלית ליה הבלעת תחומין וס"ל דליכא מציאות שיהא לו בב"א שני מקומות שביתה, א"כ כי זוכה ד"א כשיצא מתחומי' אבד מיד תחומי' הקודם שהרי א"א שיהי' לו ב' מקומות בב"א, והו' כיצא מתחומי' ותו לא מהני במה שנכנס לתחומי' שהרי כל שיצא לדעת לא מהני אפי' החזירוהו באונס, ולפ"ז יש לעיין מש"כ בתוד"ה ומר סבר, להוכיח דלא כשיטת רש"י דלדבריו תקשי לנהרדעי מה דתנן אפי' אמה אחת לא יכנס אע"ג דע"י ד' אמותיו נכנס לתחומי', ומעתה מה קשה להם שאני התם דיצא לדעת וכמו דמפורש ברש"י במתני' דדף נב: ולכן לא מהני מה שד"א נכנסין לתחומי', ורק בהוצרך לנקביו דאיירי ביצא באונס אמרינן כיון דעל על. ונראה דהתו' יפרשו הא דאמרינן בדף מה. דרבנן פליגי אדר"א בדבר הרשות היינו אפי' בשגגה ובאונס, עי' רשב"א שהביא מאן דס"ל כן, ועי' גמי בריטב"א. וכן ס"ל לאו"ז, וההיא דנחמיה כתב דמקרי דבר מצוה כיון דשמעתת' משכתינה, ומה דמדמי הגמ' בדף מד. בההיא דנחמיה לפלוגתא דר"א ורבנן אתי כרבה דס"ל דאפי' לדבר מצוה לית ליה הבלעת תחומין. ומעתה שפיר יפרשו התו' דמתני' דדף נב. איירי גם באונס ואתי שפיר ראייתן, אבל רש"י לשיטתו דמוקי במזיד ליכא כלל לראיית התו', עי' בדף מ"ה. ברש"י ד"ה ללישנא קמא הו' תיובתא וכו', שתמה על לישנא בתרא דהא לא קאסרי ליה למהדר וע"ש מה שתירץ בדוחק, ויש לעיין אמאי לא תירץ בפשטות וכפי שכתבנו דדוקא בההיא דמתני' דיצא ברשות שפיר מודה רבה דאין אסור לו לחזור, אבל כאן שיצא לדעת מאחר דס"ל לרבה דאין לו תרי תחומין בב"א נמצא דמיד כשיצא לדעת וקנה ד"א איבד את תחומי' הראשון וכל שאיבד ע"י זה שיצא לדעת שוב אינו חוזר לתחומי' גם כי חוזר ברשות. אמנם זה לא קשה, דהרי ללישנא בתרא ס"ל לרבה כמו לר' שימי ללישנא קמא וא"כ בדין דע"י הבלעת חשיבי כחדא תחומא וכאילו לא יצא וכמש"כ לעיל וכמו דאיתא ברש"י ד"ה ר' שימי, ונראה דמה שכתבו בתו' דבההיא דנהרדעא דכיון דיצא מד"א כיון שצריך ליתן לו ד"א חדשות יכול לחזור ולקנות תחומי' הראשון, דנה דוקא אי ס"ל כהרא"ש דבנצרך לנקביו אינו חוזר למקומו, אבל להני דס"ל דחוזר למקומו, א"כ ס"ל דבמה שיצא לצורך נקביו לא אבד ד' אמותיו דאל"כ לא שייך שחוזר למקומו, וכיון שכן אינו זוכה בד"א חדשות וליתא למש"כ התו', ומיהו לרש"י א"א לתרץ כן דהרי רש"י ס"ל דאין חוזר למקומו וכמש"כ לעיל ואמנם אין לו ד"א הקודמות, ואפשר דגם להני דס"ל דחוזר למקומו כל שלא רצה

וצריכין אנו לידע דמי שיצא חוץ לתחום ברשות מצוה ואמרו לו שאינו צריך לילך שכבר נעשה מעשה, דאמרי' דיש לו משם ולכל רוח אלפי' אמה, אם ברר ²⁷⁸ אותן לצד העיר וליכא הבלעת תחומי' שאינו רשאי ליכנס בתחומו, אם אירע שיש לו פחד ²⁷⁹ ומתירא מאיזה דבר ונכנס שלא כדין לתחומו, ודאי דינו כהחזירוהו באונס או ברשות ב"ד וחוזר לדין תחומו הראשון ²⁸⁰ דשלוחי מצוה אין נזוקין.

וכל היוצאים להציל חזורי' למקומן, וקא בעי בגמ' ²⁸¹ ואפי' טובא, פי' יותר מאלפים, והא אמרת אלפים אמה ותו לא, פי' אלא א"כ בהבלעת תחומין, ומסיק לתרוצי דאתא לאשמועי' דהואיל ויצאו ברשות דיש להם אלפים אמה או יותר בהבלעת תחומין, דחוזרין למקומן בכלי זיגן ואין חוששי' לאיסור הוצאה וטלטול, ואין מניחין אותן עד שיכנסו לעיר, וכדתניא בראשונה מניחין כלי זיגן בבית הסמוך לחומה, פעם אחת הכירו בהם אויביים ונכנסו ליטול כלי זיגן ונכנסו אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר משהרגו בהן אויביים, באותה שעה התקינו שיהו חוזרי' בכלי זיגן במקומן, ומ"מ חוץ לאלפים אמה בלא הבלעת תחומין אין חוזרי' ²⁸², אלא א"כ הם שרויים במקום סכנה, הא אם הם במקום סכנה ודאי חוזרין חוץ לאלפים אמה אפי' בלא הבלעת תחומין, וכדאמרי' בגמ' כאן בזמן שנצחו אומות העולם את עצמן.

גמ' ²⁸³ מר סבר הבלעת תחומין מילתא היא וכן הילכת', ואת לא תסברא דהבלעת תחומין מילת' היא, ומה אלו שבת במערה שתוכה ארבעת אלפים אמה, כל' שאורך חלל שתחת כיפת המערה ²⁸⁴ הוי אלפים ²⁸⁵ אמה, ועל גגה פחות מארבעת אלפים, כגון שבראשי המערה יש פתחים שמחסרי' אורך גג כיפת המערה ואין שם ארבעת אלפי' שלמות, לא נמצא מהלך את כולה, פי' אי אתה מודה שיכול להלך את כולה, פי' תוך חללה וכן כל גגה וחוצה לגג מצד הפתח שהתחיל לצאת חוץ למערה, ונמצא מהלך קרוב לו ²⁸⁶.

לחזור איבד מקומו הקודם וזוכה במקומו ד"א וכמש"כ לעיל לשיטת הגאונים. עי' לעיל דאם מצא מקום צנוע קודם שנכנס ברשותו אין לו רשות ללכת יותר, כדמפורש ברא"ש ע"ש, ויש לעיין לפי שיטה זו דס"ל דמהלך אינו קונה ד"א וכן ס"ל לרבינו עי' לעיל, דלפ"ז כל שהיה מהלך חוץ לתחום מותר לו ללכת ולא קרינן ביה אל יצא איש ממקומו, א"כ למה יהי' אסור לו ללכת כמה שירצה עד שיגיע לתחומו, ובשלמא אם נימא דיש לו הד"א של מקומו גיחא דשוב קרינן ביה אל יצא ממקומו, אבל לפמש"כ עתה דכשאינו רוצה לחזור מאבד ד"א של מקומו יהי' מותר לו ללכת כמה שירצה כדי להגיע לתחומו, ובפרט לשיטת הרא"ש דס"ל דאין חוזר למקומו א"כ לית ליה ד"א של מקומו, ואולי ס"ל להרא"ש כהני דס"ל דמהלך קונה ד"א, או דס"ל דגדר איסור תחומין הוא שמביתו אין יכול ללכת יותר מאלפים אמה, ולשיטה זו עובר בכל פסיעה ופסיעה גם כי לא קנה ד"א וכמש"כ לעיל, דלפי שיטה זו בדין שלצד ביתו ליכא איסור ללכת וכדס"ל לתו"י כפי הבנת המנ"ח וא"כ נפל תירוצנו זה, דבשלמא כי יש לו ד"א אסור משום דיוצא ממקומו דכתיב שבו תחתיו, אבל אי לא קנה ד"א במהלך וגם הולך לעבר תחומו בדין שיהי' מותר. ²⁷⁸ עי' לעיל הערה ²⁷³.

²⁷⁹ איירי במפחד מדבר דלא שכיחא הויקא, ועי' להלן בדברי רבינו שכתב, „דשלוחי מצוה אין נזוקין“, ואין לדברים אלו שום פשר שם, אלא מקומן כאן אחרי שכתב דשלא כדין נכנס לתחומו, וה"פ, דאע"ג דשלוחי מצוה אין נזוקין במקום דלא שכיחא הויקא וכדאיתא בפסחים דף ח : דאיתא בהני בני בי רב דקאמר רב עלי ועל צוארי, וא"כ אילו היה שואל לב"ד היו אומרים לו שאין לו ממה לפחד ואסור לו לצאת ולחזור לתחומו ואפ"ה ס"ל לרבינו דמקרי אנוס וחוזר לדין תחומו הראשון.

²⁸⁰ נראה דלרבה גם כי חזר באונס לתחומו הראשון אין לו בחזרה תחומו דמיד כשזכה תחומו החדש איבד לגמרי תחומו הקודם, ועי' בתוד"ה ומר סבר וכו', ולא דמי ליצא באונס דהתם מעולם לא איבד תחומו שהרי לא תקנו לו תחום אחר במקומו. ²⁸¹ [לקמן מ"ה ע"א]. ²⁸² עיין ביאורים י"ד. ²⁸³ [צ"ל : הוי ד' אלפים]. ²⁸⁴ [צ"ע דהרי יכול לילך קרוב לח' אלפים אמה

אלפים אמה בין אורך הגג וחוצה לו. וזה ודאי משום הבלעת תחומין הוא, דהואיל ורשאי לגלך בתוכה אפי' היתה ארוכה כמה הואיל וכיפת גג שעליה אינו אורך אלפים²⁸⁵, הרי מכל צד יכול לצאת ולילך אלפים ממקו' יציאתו לצד מזרח חוץ למערה ואלפים על גגה. וכן יש לו אלפים אמה מהגג אם יצא מפתח מערבי ונמצא שכשהוא מהלך על הגג מצד פתח מזרחי הרי אלפים שלו שעל הגג מובלעות בתוך תחומו שהרי מפתח מערבי יש לו אלפים על הגג הסמוכות לאלפים מזרחיות הואיל ואין אורך הגג אלפים²⁸⁵ אמה שלמות. דאלו היו שלמות ודאי אין לו מצד פתח שיוצא בו אלא אלפים אמה מכאן לדרך שהוא חוץ לגג ואלפים אמה מכאן כלו' על הגג, ואינו יכול לילך באלפים הסמוכות שעל הגג דרך שם²⁸⁶ אלא א"כ יכנס במערה דרך הפתח שיצא בו ויתחזר לצאת דרך פתח האחר, ויוכל לילך על הגג אותן אלפים אחרו' בלבד ולא יעבור, ומהדר רבה לרב שימי לא שני לך בין שבת באויר מחיצות מבעוד יום פ' הכא גבי מערה דליכא על גגה ד' אלפים דין הוא שיוכל להלך בכל שטח גגה משום הבלעת תחומין מפני שכבר שבת באויר מחיצות המערה וכבר זכה מבעוד יום לצאת באיזה פתח שירצה ויזכה לילך באלפים שעל הגג בין מצד מזרח בין מצד מערב מצד שביתה אחת, וא"כ²⁸⁷ הואיל ולית ביה אלפים²⁸⁸ אמרי' עליה הבלעת תחומין מילת' היא, אבל היכא דלא שבת מבעוד יום כגון יוצא ברשות שמבעוד יום לא זכה באותו תחום ומבעוד יום היתה לו שביתה אחת ועכשו יש לו שביתה אחרת, אמינא לך דהבלעת תחומין לאו מילת' היא.

[מ"ה ע"א] והדר פריך ליה והיכא דלא שבת לא וכו', פ' והא בהדיא אמרי' דהבלעת תחומין מילתא היא, כדאמ' ר' אליעזר דכשיצא חוץ לתחום שתי אמות יכנס, דס"ל הוא

ולא רק ו' אלפים אמה, וכן נראה מפ' רש"י דיכול לילך קרוב לח' אלפים אמה, אבל רבנו ס"ל דרק ו' אלפים וכן נראה בבית הבחירה, וצ"ע מדוע]. 285 צ"ל : ד' אלפים. 286 כן מפורש בגמ', ומסתבר דכל זה לפי הס"ד דדימה זה לפלוגתא דרבה ור' שימי בהבלעת תחומין, והיה סבור דכאן מקרי ביחס לגג שיש לו שני תחומין, ושפיר מה דאסור לו לצאת מאלפים אלו לאלו כשאינו מובלעין דמקרי שיצא מתחומו האחד, ואעפ"י דגם כשיצא מתחומו הרי הוא מיד בתחומו השני מ"מ קרינן ביה, אל יצא איש ממקומו, דלגבי תחום האחר מקרי שיצא ממקומו, אבל לפי מה דמשני דשאני הכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום וע"ש בפרש"י דשני תחומין אלו מחמת חדא שביתה הוא וכ"ע מודים בה, למסקנא זו מסתבר, דגם כי יהי' על הגג ד' אלפים אמות שלמות מותר לעבור מאלפים אלו לאלו ולא מקרי שיצא מתחומו שהרי התחום השני נמי מאותה שביתה הוא, ולא קרינן ביה אל יצא איש ממקומו, והוי חד תחומא, אמנם להלן בדברי רבינו לא משמע כן ועי' במש"כ שם, והנה מה דנקטינן דאסור לו לצאת מתחום האחד לשני, ר' אליעזר לית ליה כן דהרי מתיר ביצא ב' אמות אף דאינו מובלעין אלא דבוקין, ועי' רש"י מ"ה, ד"ה ללישנא קמא וכו', ועי' מהרש"א מ"ד : 287 כאן בהדיא דגם לפי המסקנא בעינן שלא יהי' ד' אלפים אמה שלמות. וכן לעיל דקאמר, ומהדר רבה לר' שימי וכו' הכא גבי מערה דליכא ע"ג ד' אלפים וכו'. ויש לעיין בטעם הדבר, דהרי עתה מסתבר דליכא כאן יציאה ממקומו. ונראה דגם לפי המסקנא דכ"ע מודים במערה ומשום דהוי כחדא תחומא, דהרי שבת באויר מחיצות מבעוד יום, לא אתינן דהדר לגמרי מהס"ד, אלא לעולם גם במסקנא מה דיש לו אלפים אמה מכל פתח לצד הגג אתינן מדין הבלעת תחומין, אלא דהמשקל היה סבור דתלוי בפלוגתייהו דרבה ור' שימי, ותירצה הגמ' דבכה"ג לכ"ע מהני הלכה דהבלעת תחומין, דכיון דהוי חדא שביתה מהני הבלעת תחומין לשוויי כחדא תחומא, אבל כשיש על הגג ד' אלפים דליכא הבלעת תחומין לא מהני מה דהוי חדא שביתה שיזכה בחד תחומא לכל אורך הגג, ולכן אסור לו לצאת מאלפים אלו לאלו, ועי' לשון רש"י בד"ה ולא שני לך וכו', וז"ל : מחמת חדא שביתה קאתו וכיון דמיבלעי הוי חד תחומא, הרי בהדיא כמש"כ דרק ע"י דמיבלעי חשיבי כחד תחומא, ועי' ברשב"א ובריטב"א, אבל כשאינו מובלעין הוי כתרי תחומין ואסור לו לצאת מכל תחום. 288 [צ"ל : ד' אלפים].

באמצעו ויכנס מצד הבלעת תחומין, ואסיקנ' דמיתותב רבה שהרי מתני' בדבר מצוה איירי²⁸⁹ ואפ"ה אמ' דלאו מילת' היא, והילכת' כרב שימי.
 וכלל מערה ודינה כך הוא. מי ששבת במערה שעליה כיפה הנקראת גג וחלל שבתוכה ארבעת אלפים אמה או יותר, אלא שאין בגגה ארבעת אלפי אמה שלמות²⁹⁰ מצד פתחים שבשני ראשיה שמחסרי' השיעור, או שיש שם ד' אלפים אמה מצומצמות שאין שם ד' אמות הראויות לתת להן לגירומין, ודאי לענין פסק הדין כך דהואיל ושבת בתוכה אע"פ שתוכה ד' אלפים או יותר, הרי זה מהלך בתוכה על פני ארכה והרי אצלו כד' אמות. וכשיצא מא' משני פתחים שבשני ראשיה המושפעים לצד הגג עד שאין אורך גג כיפת המערה אלפים²⁹¹ וד' אמות שלמות, הרי הוא כאלו שבת במקום הפתחים²⁹² דחשבי' שעיקר עמידתו לתוכה כדי לצאת משם הוא והרי זה מהלך למע' לצד הדרך שבמזרח אלפים אמה, ומראש הפתח לצד הגג שהוא נק' ג"כ חוצה לה בערך הפתח מהלך כל הגג שבכיפת המערה, אם אין דרכו ד' אלפים אמה שלמות משום הבלעת תחומין, דהואיל וכשהלך על הגג אלפים אמה אינו רחוק מפתח השני שבראש המערה אלפים אמה שלמות הרי הוא בתוך תחומו, שהרי יכול הוא לצאת בתוך המערה דרך פתח השני ולילך על הגג מצד השני אלפים אמה, וא"כ הואיל ויש שם הבלעת תחומין ודאי מילתא היא ויכול להלך אלפים אמה חוצה לה לצד הדרך וקרוב לד' אלפים שמחזיק גג הכיפה של מערה, וה"ה בנשיקת

289 [בדבר מצוה גם רבנן מודו לר"א דיכנס]. 290 ביאור דבריו דבא לחדש דאפשר לומר דיש לו חוץ מהמערה עוד ד"א ככל שובת שיש לו ד"א מחוץ לאלפים, ואח"כ מסיק דאמנם ודאי כן הוא לענין פסק, וטעמא דמילתא מבואר בדברי רבינו להלן, ועי' במש"כ ביאורים י"א בפלוגתא דתו' וריטב"א, ואילו היה ס"ל לרבינו כריטב"א שם לא היה צריך למש"כ אח"כ, אלא ש"מ דרבינו כשיטת התו' אזיל. 191 [צ"ל : ד' אלפים]. 292 זהו טעם הדבר למה דיש לו עוד ד"א למקומו מחוץ מה שיש לו המערה כד"א, דכיון דעיקר עמידתו בתוך המערה היא כדי לצאת הרי כאילו בא לקנות שביתה ע"י הפתחים, וחשבינן להני תרי פתחין שבשני צידי המערה כאילו הן במקום אחד וזוהי מחוצה לפתחים ד"א. וזה חידוש גדול שלא הוזכר בראשונים וגם בבית הבחירה ליתא, ועי' בשו"ע סי' שצ"ז, דיש לו אלפים מחוץ לד"א או מהמקום ששבת ולא הוזכר חידושו של רבינו, ויש לעיין דהרי מפורש לקמן דף סא : דשבת במערה גדולה כמערות צדקיהו מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הרי בהדיא דלא כרבינו. ואולי י"ל בהלכה זו של רבינו דמאחר דכל טעמו הוא שעיקר עמידתו לתוכה כדי לצאת משם, הלכה זו אינה אלא במערה שאינו דר בה בבית אלא באופן עראי, בכה"ג דוקא הוא דאמרינן דכאילו שבת במקום הפתחים כיון שעיקר עמידתו לצאת, אבל שבת בבית או במערה שדר בה ליתא להלכה זו, ואין לו אלא הבית והמערה כד"א, ומעתה ההיא דדף סא : במערת צדקיהו לא מיבעי לפי מה דמסקינן שם דמערה דומיא דעיר, דמה עיר ישיבה אף מערה ישיבה, הרי דהוי מערה שדרים בה, אלא אפי' לפי הס"ד דאיירי שאין דרים בה, מ"מ י"ל דזה ששבת בא לדור בה, ואין עמידתו שם רק כדי לצאת, ועדין דבר זה צריך תלמוד. וכן יש לעי' מלקמן דף נ : מי שבא בדרך וכו' והגיע לאותו מקום מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה. ולפמ"ש"כ עתה יתבאר היטיב מה דמשמע מרבינו כאן ולהלן דבעינן שלגג המערה לא תהי' ד' אלפים שלימות, וכשהן בנשיקת תחומין הוסיף לד' אלפים עוד פחות מד"א, דכוונתו דכשהמערה של דירה בעינן פחות מד' אלפים, וכשהמערה אינה לדירה מותר גם כשנושקין דהיינו ד' אלפים ועוד ד"א שאינן שלמות, ולשיטת הריטב"א הובא בביאורים י"א דס"ל דלעולם בשבת בתוך מחיצות יש לו ב' אמות מחוץ למחיצה, לדידה נמי איירי כאן כשעל הגג המערה פחות מד' אלפים מחוץ לד"א שיש לו, ועי' ריטב"א כאן ד"ה א"ל רבא לאביי וכו', וז"ל : ואינהו הכי גמירי להו דליתא אויר מחיצות להאי דינא אלא אלפים אמה בפחות מד' אמות, וע"ש בכור לזהב שהגיה ומחק במש"כ בפחות מד"א, אבל ברור שהריטב"א התכוין למש"כ ויש להגיה בריטב"א, ובמקום שכתב אלפים אמה,

תחומי' והוא אפי' יש על גגה אלפים²⁹³ אמה אם אין שם יותר ד' אמות שלמות. ונמצא שאיפ' לאדם להלך בהיתר שלא במקום מצוה ששת²⁹⁴ אלפים וקרוב לד' אמות ביושר בדרך שבין הגג ובין גכח הגג מלבד מה שמהלך תוך המערה שהיא אצלו כד' אמות. ומיהו אם אין על הגג הבלעת תחומין ולא נשיקת תחומין, כגון שיש על הגג יותר מארבעת אלפים וד' אמות, ודאי לכשיצא מפתח המערה אין לו חוצה לה אלא אלפי' אמה מכאן כל' לדרך של צד מזרח נכח הגג, ואלפים אמה מכאן על הגג ותו לא.

והראב"ד ז"ל הוסיף נופך משלו לפרש במערה שהזכרה כאן, דמיירי בשאין בה דיורין, ואלפים אמה או יותר שמהלך בתוכה בכולה להיות אצלו כד' אמות, מיירי כגון ששבת בתוכה והואיל ושבת שם ודאי מהלך את כולה. וחדש²⁹⁵ לומר שאפ"ה אין הגג נמדד למע' במדידת תוך המערה, ועוד חדש²⁹⁶ לומר דאע"פ שאם שבת בתוך כלל חלל המערה יכול להלך בכולה, אפ"ה אם נתן עירובו לסוף אלפים שלו ומקו' העירוב הוא בראש המערה שאין לו אלא אלפים ממקו' עירובו, ובמערה שהיא חלוקה בדיורין הרי היא כבית בין שבת בין לא שבת, וכשיגיע לשם יכול להלך את כולה, ולא עוד אלא אפי' לא שבת בה יכול להלך על כל הגג, ונמדד למע' כלמטה דחשבינ' כאלו המחיצות התחתונות עולות למע' להיות כבתים, ואע"פ שלמע' דינה חלוק ליאסר בטלטול כדין ר"ה, לענין חילוק מיהא הכל אחד, דלא גרע מעיר שר"ה שבתוכה אסור בטלטול ומותר להלך בה בתוך הבתים ליחשב הכל כד' אמות²⁹⁷.

והילכת' כרב דאמ' גוים שצרו על עירות יש', אין יוצאין עליהן בכלי זינן ואין מחללין עליהן את השבת, בד"א שבאו על עסקי ממון אבל אם באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זינן, ובעיר הסמוכה לספר, כל' שהיא קרובה לעירות האוייבים²⁹⁸, אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זינן ומחללי' עליהן את השבת, פי' דמתוך שצרתם קרובה יבאו מממון הקל לעיסקי נפשות.

מתני' מי שישב בדרך ועמד פי' בע"ש היה מהלך בדרך והיה יגע מענוי הדרך ומתוך עיפותו ישב, או עמד במקומו שלא היה מהלך, שאלו היה מהלך לא היה יכול לקנות שבתה²⁹⁹, אבל זה היה יושב או עומד מלהלך וחשכה לו עד שקדש היום בהיותו עומד

צ"ל : ד' אלפים וכו'. ועי' בביאורים שם מה שדגתי בדעת הריטב"א. 293 צ"ל : ד' אלפים. 294 [עיין הערה 284]. 295 אינו מובן מהו החידוש, דהרי זוהי כל הסוגי'. ונראה דהחידוש הוא לפי שיטתו של הראב"ד שהביאה רבינו להלן דמערה שיש בה דיורין הוי כל גג המערה כד"א, וקמ"ל דכל דאין דיורים אף ששבת בתוכה לא אמרינן דנמדוד לגג כתוך המערה וכביתו מאחר שדר עתה שם. 296 עי' לקמן דף סא : פלוגתא דשמואל ור"א, ופסק הראב"ד כשמואל דכשאין דיורין בעיר או במערה בעינן דוקא שבת כדי דליהוי כולה כד"א, וכן הביא רבינו בבית הבחירה כאן ובדף סא : דפסק הראב"ד כשמואל, והחידוש בפסק זה הוא דלא פסקינן כר"א המיקל בעירוב. והרמב"ם בפ"ו דעירובין ה"ד פסק כר"א וע"ש במ"מ. ולענין אי בעינן היקף לדירה עי' לעיל. 297 ולפ"ז אפי' כשיש למעלה בכיפת הגג יותר מד' אלפים אמה מותר להלך בכולה כד"א, ועי' ברשב"א שהביא לשיטה זו של הראב"ד אלא שלא הביא לחלק בין יש בה דיורין לאין בה, ולכן תמה עליו דמשמעות הסוגי' דבעינן שלמעלה בגג יהי' פחות מד' אלפים, אבל לפי מה שרבינו הביא משמו לא קשה כלל, דהסוגי' איירי שלא היו בה דיורין, ודינו של הראב"ד דחשבינן למחיצות עולות למעלה קאי דוקא כשיש בה דיורין, עי' בבית הבחירה מש"כ בשם גאוני ספרד, ומסתבר דס"ל כהראב"ד ודבריהם במערה שיש בה דיורין ע"ש. 298 [עיין פי' רש"י דסמוכה לספר היא עיר המבדלת בין עכו"ם לישראל ומותר משום שיכבשו את העירות של ישראל, אבל רבנו מפרש אחרת בטעם ההיתר עיין להלן והוא משום דיבואו גם על עסקי נפשות]. 299 עיין משכ"ת

וקנה שביתה, והרי הוא סמוך לעיר, פי' ומיירי שהוא היה סבור שאינו בתוך תחום, אבל הוא באמת תוך אלפים אמה לעיר, ואנן סהדי דאלו היה יודע שהוא בתוך התחום' כונתו תהא לקנות שביתה בתוך התחום' ויהא דינו כבני העיר, שכל מי ששובת בתוך התחום מן הסתם כונתו לשבות בתוך העיר ממש לא במקום שהוא שם, וקאמ' תנא דהואיל ולא היתה כונתו לכן, כלו' שלא היתה כונתו להיות סמוך לעיר לא יכנס, שמן הסתם לדעתו של זה התנא לא היה דעתו להיות כאנשי העיר, לפיכך מודד ממקו' עמידתו אלפים אמה ואם כלו לו בפתח העיר לא יכנס, וה"ה אם כלו לו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומ' יכנס, דס"ל דמה שעמד שם כדי לקנות שביתה היה בטעות דאלו הוה ידע דלהוי תוך תחום העיר, אנן סהדי דכונתו תהא לקנות שביתה בעיר, ולפיכך דיינינן ליה כאלו הוה ידע והוי כאלו שבת בעיר ויכנס.

ומעשה היה ונכנס ר' טרפון בלא כונתו, פי' האי ונכנס בלא כונתו אינו מתפרש כפשוטו לומ' שנכנס בלא כונה, אלא פירושו ששבת בלא מתכוין, כלו' שהיה סמוך לעיר שלא מדעת וקנה שם שביתה על דעת שהו' רחוק מן העיר ודנוהו כבן עיר ונכנס בעיר הואיל והיתה שביתתו בטעות. וסוף מעשה זה התבאר בגמ', דלמחר מצאוהו רועי בקר ואמרו לו ר' הרי העיר לפניך הכנס ונכנס וישב ודרש כל היום כולו, ואע"פ שבגמ' חשבו לומ' שאין להביא ראיה ממעשה דר' טרפון דשמא בלבו היתה, פי' שאלו³⁰⁰ יהא תוך תחום העיר שיהא קונה שבית' בעיר, או שמא בית המדרש שדרש בו היה מובלע בתוך אלפים למקו' שביתתו, מ"מ הלכה כר' יהודה.

והרב ר' יונתן פי' דאפי' אמ' בפ' תהא שביתתי בכאן, אפ"ה לא עקר שביתתו מן העיר הואיל ואלו היה יודע שהוא תוך תחום העיר לא היה אומ' כן. ומיהו הראב"ד ז"ל³⁰¹ כתב, דכי פסי' דהלכה כר' יהודה דוק' בשלא אמר בשפתיו תהא שביתתי בכאן אלא שישב או שעמד ושתק, הא אם אמר בפ' ³⁰² שתהא שם שביתתו ודאי עקר שביתת העיר ממנו, ואין לו שביתה למדוד אלא ממקום עמידתו, ומייתי ראיה מההיא דאמרי' לקמן³⁰³ האומ' שביתתי תחת האילן לא אמ' ולא כלום, ולא אמרי' אלו הוה ידע דלא קני שביתה תחת האילן ולא מהניא ליה מידי, לא הוה עקר שביתת רגליו וימדוד ממקו' רגליו מיהא.

לעיל. 300 [משמע דגם בספק קונה שביתה, אבל רש"י פי' ידיע שהוא בתוך תחום העיר].
301 הובא גם ברשב"א ועי' במ"מ פכ"ז ה"ט שהכריע כדבריהם, עי' שו"ע סי' ת"ח ס"ד נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום, והוסיף ע"ז הרמ"א ויש לו תחום ביתו. והן דברי המ"מ בפ"ו ה"ה בשם הרשב"א. ויש לדון אם כאן כי אמר בהדיא אי נעקר שביתת ביתו, דאפשר דכשעומד בביתו שאני, עי' שו"ע סי' תי"א, באמר לשלוחו וכו', ונתן העירוב מחוץ לתחום דנשאר בשביתת ביתו, וע"ש במג"א סק"א [ועי' נמי בבאור הלכה] שדן מ"ש מההיא דסי' ת"ט ס' י"א מי שבא בדרך וכו' דלא יזוז, וכתב בשם רש"י לחלק בין בא בדרך לעומד בביתו ויש אומרים לחלק בין שליח שהוא עצמו, ולפלא שלא הביאו שיטת הראב"ד והרשב"א ורבינו והמ"מ, דבההיא שבא בדרך שאני כיון דאמר בפיו מפורש שביתתו במקום פלוני, והנה דברי רש"י הן בדף ס' שם במתני', ואפשר דהתם דאיירי שאמר לשלוחו ערב לי במזרח דינו כאמר ומש"ה הוצרך לחלק כפי שכתב, ובזה יהי' ניהא דלאחר שכבר כתב השו"ע בסי' ת"ח ס"ד נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום, ומשמע דהוי לו תחום ביתו וכמש"כ שם הרמ"א, ועי' ט"ז בסי' תי"א שנקט כן בדעת השו"ע ועי' נמי שם בסי' ת"ט ס' י"ג, וא"כ מיותר מה שהביא אח"כ בסי' תי"א באמר לשליח, שהרי אפי' ר' יונתן דס"ל דע"י עצמו אבד לתחומו מודה דע"י שליח לא אבד, עי' בט"ז הנ"ל, אלא כמש"כ דיש בהך דשליח חידוש דאעפ"י דאיכא אמירה ואילו היה עושה בעצמו באמירה היה בדין שלא יזוז ממקומו אבל בשליח שפיר יש לו ביתו, ועי' לרבינו להלן נב. 302 עיין ביאורים ו. 303 דף מט : 304 עי' בבית

הוא ודאי לא אמרי' כלל, אלא הוצאת פיו גרמה לו לעקור שביתה ממקו' רגליו ולפיכך אין לו אלא ד' אמות ואינו זו ממקום ד' אמותיו. והלכה כר' יהודה עם מה שמוסיף הראב"ד ז"ל בפ' הדבריו, וכך היא סוגית שיטת פי' משנה זו. ויש פירושין אחריו³⁰⁴ במשנה זו והם דברי נביאות. ואנו כתבנו העיקר.

מתני' מי שישן בדרך, פי' בע"ש בשעה הראויה לקנות שביתה, ואנן ידעי' דאלו היה בעיר אע"פ שהוא ישן ודאי קני שביתה בעיר, דמן הסתם דעת כל בני העיר לקנות שביתה בתוך העיר, אלא א"כ מפרשים בפ' שעירבו חוץ לעיר או ברגל או בפת, אבל כל שלא סלקו שביתתם מן העיר ודאי קנו שביתה בין בישן בין בניעור, אבל מתני' דמיירי בישן בדרך שהוא ישן בשעה הראויה לקנות שביתה. ולא ידע עד³⁰⁵ שחשיכה, כל' שלא נייעור עד שקדש היום והוא בשעה שאינה ראויה לקנות שביתה ומצא עצמו חוץ לתחום העיר, יש לו אלפים אמה ממקומו לכל רוח דברי ר' יוחנן בן גוריון, ומסיק תלמוד' בגמ' דר' יוחנן סבר חפצי הפקר קונין שביתה במקומן³⁰⁶ ואין המוצא אותן בי"ט יכול להוליכם אלא אלפים אמה ממקום שמצא, לא שנדון לומ' להיות אותן כלים כרגלי המוצא עד שאם עירב שיוכל להוליכם ממקו' מציאה ג' אלפים אמות או יותר, ודכות' גבי אדם ישן ס"ל דהואיל ואינו משמר עצמו שיהא כחפצי הפקר ויקנה שביתה אע"פ שישן בשעה הראויה לקנות שביתה לפיכך יש לו ממקומו אלפי' אמה לכל רוח שירצה. וחכמים או' אין לו אלא ארבע אמו', משו' דסב' להו'דישן לעולם לא קני שביתה דהואיל ומזמין עצמו לישן, היה לו לחוש שמא ישן בשעה הראויה לקנות לו שביתה והיה לו לומ' קודם שיישן שתהא שביתתו במקומו. דאע"ג דאמרי' בפ' בכל מערבין³⁰⁷ דבניעור אין צרי' לומ' שביתתי במקומי, התם הוא שנייעור בשעה הראויה, אבל זה שהיה דעתו לישן בשעה הראויה לקנין שביתה, צריך שיאמר שביתתי במקומי קודם שישן, ומדלא קאמ' הכי ודאי לא קני שביתה, והוי כאלו יצא חוץ לתחום שאין לו אלא ד' אמות בלבד³⁰⁸. ולענין פסק הלכת' כר' יוחנן ב"ג דמי שישן בדרך, הרי הוא כנייעור וקנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה ממקומו לכל רוח שירצה, ולא מטעמיה דאלו ר' יוחנן מדמי אדם לכלים, משו' דס"ל דחפצי הפקר קונין שביתה במקומן, ואין זה הלכה דקי"ל דחפצי הפקר אין קונין שביתה והרי הן כרגלי הזוכה. ואפ"ה באדם הישן אין לדונו כל כך כהפקר ועשאוהו ישן³⁰⁹ כנייעור.

ר' אליעזר אומ' הוא באמצעו, פי' ר' אליעזר ור' יהודה נחלקו לדעת חכמים אע"פ שאין הלכה כמותן היאך משערין ד' אמות אלו, ר' אליעזר סבר הוא באמצעו, פי' שתים לכל רוח ורוח, ור' יהודה או' לאי זה רוח שירצה, מיהו מודה ר' יהודה דאם ביררן לרוח אחת אם באמירה אם במעשה אינו יכול לחזור בו, וה"ה אם ביררן לשתי רוחות כגון³¹⁰ שבירר שתים למזרח ושתים לצד מערב. ואע"פ שלענין משנה זו בדין ישן בדרך אין אנו צריכין³¹¹

הבחירה. 305 [כגירסת הירושלמי והרי"ף]. 306 עי' בפ"ג אם תחום דשביתת כלים הוי דאורייתא, ועי' בפירקין ביאורים י' אם יש בכלים ד"א מחוץ לאלפים אמה, ועי' לקמן הערה 332. 307 [לעיל ל"ח ע"ב]. 308 עי' לעיל הערה 70. 309 עי' ביאורים י', אי בישן יש לו ד"א מחוץ לאלפים אמה. 310 [עיין לקמן מ"ח ע"א רש"י ד"ה שמונה וכו']. 311 משמע מרבינו דבמקום שקונה תחום אלפים לכ"ע אין לו אלא ד"א. ויש לעיין למה ליהוי כן, ועי' גמ' בבית הבחירה דמשמע כן. וגראה דהנה יש להבין הרי כל מה דיש לו ד"א הוא דילפינן מ"תחתיו". ועי' בדף מח. דפליגי כמה זה תחתיו, אי שיעור ד"א מצומצמות או לא, ומעתה רבנן דס"ל שמונה אמות מנ"ל, ומתוך זה למד רבינו דהך שמונה אמות לרבנן אינו דקונה אותן להיות מקומו אלא הן היתר להלוך, ומאחר דאמרה תורה שבו תחתיו דבשיעור זה מותר לו ללכת שפיר אמרינן דהיתר זה הוא

למחלק' ר' אליעזר ור' יהודה, דהא פסקי' כר' יוחנן ב"נ דיש לו לישן בדרך אלפים אמה, מ"מ למה שראוי להיות בדין ד' אמות כגון, יצא חוץ לתחו' וכיוצא בזה צריכין אנו לידע כיצד משערין ד' אמות אלו. וצריכין אנו לידע תחלה דבגמ' סברי דחכמים דאמרי בהאי משנה אין לו אלא ד' אמות, ור' יהודה דאמ' לאי זה רוח שירצה, דתרויהו שוו אהדדי בשיעור ד' אמות כיצד משערין, וכדאמ' תלמודא בהדיא ³¹² בפסקת ר' יהודה היינו ת"ק, פ"י ר' יהודה דאמ' לאיזה רוח שירצה יש לו ד' אמות היינו ת"ק, פ"י חכמי' דפליגי אדר' יוחנן ב"נ דאמרי אין לו אלא ד' אמות. ומסיק רבא דשמנה על ח' איכא ביניהו, דחכמים ח' על ח' והם ד' אמות לכל רוחות שבסביבותיו. ור' יהודה סבר ד' בלבד לאיזה רוח שירצה, ולענין פסק במה שהוצרך דין ד' אמות אין אנו צריכין כלל לדברי ר' אליעזר, אלא או לדברי חכמים או לדברי ר' יהודה, ובזה כתבו רוב המפרשי' הראשונים ³¹³ דהילכת' כחכמים, ומביאי' ראיה מדקאמרי' בגמ' ³¹⁴ דהלכה כדברי המקל בעירוב הילכך יש לו ח' על ח' וכך הוא שיעורן, ומיהו הראב"ד ז"ל ³¹⁵ פסק דשיעור' ד' אמות אלו כר' יהודה, דיש לו ד' אמות בלבד על ד' אמות וכולם לרוח אחת ³¹⁶. והרב ר' שלמה אדרת יצ"ו ³¹⁷ נמשך לומ' דהילכת' ד' אמות.

לכל רוח כמו אלפים אמה דהוי לכל רוח, והנה נהי דד"א אינו לקנין, מ"מ צ"ל דמקום רגליו יש לו, דאל"כ כשהולך לרוח אחת פחות מד"א ונעמד למה לא יוכל ללכת אח"כ עוד פעם פחות מד"א, וע"כ דמקום עמידתו הראשונה נעשה למקומו, וזהו דקאמר קרא „שבו איש תחתיו“ שאינו מותר אלא ד"א ממקומו, ואף שכתבנו לעיל דלכ"ע היתר ד"א בהילוך הוא משום קנין שביתה, זהו לדידן דאין לו אלא ד"א, ואמנם בזה הוא דפליגי רבנן ואידך, אי „שבו איש תחתיו“ זהו לקנין, וא"כ הקנין הוא רק לתחתיו וזה מקום ד"א, או אם זהו היתר להלך ושפיר יש לומר דההיתר הוא לכל צד. ומעתה שפיר במה דס"ל לרבינו דבמקום שקונה תחום לאלפים, לא שייך דין זה דרבנן להתיר ד' אמות לכל רוח, והנה לענין אם אליבא דרבנן יש לו אלפים אמה מחוץ לד"א יש לדון בזה ועי' לקמן, וראיתי בירושלמי בפירקין ה"א וז"ל: ר"י בן פזי בעי ד"א שאמרו, תחום הן או אינן תחום, אין תימר תחום הן אין נותנין לו ד"א משני מקומות. אין תימר אינן תחום נותנין לו ד"א משני מקומות, א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ד"א שאמרו תחום הן, עכ"ל, הרי בהדיא כמש"כ דאי זה קנין תחום אין לו אלא ד"א ורק כשאינו קנין תחום אלא היתר ללכת יש לו היתר זה ד"א לכל צד, עי' בתו' לקמן דף ס: בד"ה כאן וכו', דחולקין על רבינו וס"ל דלרבנן נותנין לו אלפים ושמונה אמות, והנה על פי זה אפשר היה לפרש דברי המ"מ בפכ"ז ה"ד שהביא משמו של הרשב"א שאלפים אמה אלו נמדדין מחוץ לד"א שלו ויש לו הארבע אמות לכל רוח. ומסיק המ"מ דאין סברה זו מוכרחת. וכבר דנתי לפרש דבריו בפ"ג ובפירקין בביאורים י', ברם לפמש"כ כאן יש לפרש, דהרי ממשמעות דברי הרשב"א נראה דס"ל כתו' דאלפים אמה הן מחוץ לת' אמות, ולזה כתב המ"מ שזו סברה שאינה מוכרחת וס"ל כרבינו ועי' לקמן הערה 329 עוד דרך בכוננת המ"מ. והנה זה אין לומר דלעולם גם רבינו ס"ל כתו', ומש"כ דבישן בדרך אין אנו צריכין למחלוקת זו הוא משום דס"ל כשיטת הרמב"ם שכתבתי לעיל דישן אין לו ד"א מחוץ לאלפים אמה, דאילו כן הוי ליה לרבינו לומר, דמ"מ למה שראוי להיות בקונה שביתה בהיותו ער צריכין אנו לפלוגתא זו, ומדגמר דבריו דכל הנפק"מ היא ביצא מחוץ לתחום וכיוצא בזה, וכן בבית הבחירה איתא, דלענין פסק צריכין לזו „מצד הרבה מקומות שנאמר בהם שאין לו אלא ד"א“, הרי בהדיא כמש"כ בתחילה בדעת רבינו, וכן בהדיא לקמן בדף מט: שם במשנה וע"ש, ועי' במש"כ רבינו להלן בשם הרשב"א, דמוכח דלית ליה כרבינו אלא כשיטת התו', ועי' עוד להלן בדעת הרמב"ם בזה לפי המ"מ, והנה לפמש"כ בדעת רבינו מסתבר דמה דיש לו ד"א לנותן עירוב, בזה גם לרבנן אין לו אלא ד"א, מאחר דד' אמות אלו משום רה"י נתנו לו והוי קנין לו, וכפי שהסקתי לקמן דגם לרבנן יש לקונה עירוב ד"א מחוץ לאלפים. ³¹² בדף מ"ח ע"א. ³¹³ [עיין בבעל המאור ועוד]. ³¹⁴ [לקמן מ"ו ע"א]. ³¹⁵ [בהשגות פ"ו מערובין הי"א]. ³¹⁶ [צ"ע הרי לעיל כתב רבינו דלדעת ר"י יכול לברור גם ב' אמות לכאן וב' אמות לכאן]. ³¹⁷ הוא ברשב"א לקמן מ"ח ע"א בד"ה מחלוקת, ועיין נמי לעיל מה שהבאתי בשם המ"מ בשם הרשב"א, ושיטת הראב"ד מבואר שם

כחכמים והו' ח' על ח', ומייתי ראייה מההיא דאמרי' פ' בכל מערבין ³¹⁸ נתגלגל חוץ לתחום אינו עירוב, ואמ' רבא לא שאנו אלא שנתגלגל חוץ לד' אמות אבל תוך ד' הנותן עירובו יש לו ד' אמות ³¹⁹, ומן הסתם האי ד' אמות לכל רוח קאמ', ומיהו גם הרב יצ"ו בעצמו אמ', שאין זו ראייה ברורה מפני שאיפ' שבנתגלגל עירובו בירר ד' אמות שלו לאותו רוח שנתגלגל, והר"ם ז"ל ³²⁰ כת' בההיא דנתגלגל חוץ לתחום שנתגלגל חוץ לשתי אמות, ונר' מדבריו שהוא פסק במשנה זו כר' אליעזר דאמ' הוא באמצען וזהו תמה ³²¹.

ולשיטה ראשונה דפסקי כחכמים ³²² ד' אמות לכל רוח שהן ח' על ח', פי' רבא בגמ' ³²³ דמתלקת ר' יהודה וחכמים, דחכמים סברי ח' על ח', ה"מ להלך כלומ' שיכול לילך מתחילת ח' לסוף ח' כל היום, אבל לטלטל ³²⁴ אינו מותר לטלטל בשבת אלא בד' אמות בלבד. מיהו הראב"ד ז"ל ³²⁵ הוסיף לבאר בגמ' דכי אסרו לטלטל בכל ח', דוק' לטלטל בבת אח' ברשב"א וכן במ"מ פ"ו הי"א, ועיין נמי ראב"ד פכ"ז הי"א. ³¹⁸ [לעיל ל"ה ע"א]. ³¹⁹ מפורש

דס"ל להרשב"א דיש לו אלפיים מחוץ לח' אמות וכדס"ל להתו' כמש"כ לעיל, ודין נותן עירובו כדין רגליו דיש לו ח' אמות. ³²⁰ פ"ו מערובין הל' י"א—י"ב. ³²¹ עיין במש"כ רבינו בפ"ג דף ל"ב ע"ב במתניתין, והנה המ"מ נקט בדעת הרמב"ם דלעולם ס"ל כר"י דבורר לאיזה רוח שירצה, ועיין נמי פי"ב דשבת ה"ט וז"ל ובפכ"ז הי"א, ומיהו כל זה לד"א, שיש לאדם מחוץ לתחום להילוך, אבל ד"א של קנין עירוב דקאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד"א, הני ד"א הוי שתיים לרוח זו ושתיים לרוח זו, וטעמא דמילתא הוא דדוקא בד"א דאתינן מדין היתר ללכת שייך שיכול לברר, אבל ד"א של עירוב דהוי ד"א לקנין בזה לא ניתן לו לברר לאחר קנינו אלא קונה והוא באמצען וכעין מש"כ לעיל לבאר את הירושלמי שהבאתי ועי' במפרשים שם, ולפי' מסתבר דלהרמב"ם כל הפלוגתא דחכמים ור"א ור"י הוא בד"א של יוצא מחוץ לתחום וכיוצא בו, אבל בד"א של עירוב לכ"ע והוא באמצען, ורבינו משמע דלא ס"ל כן ואינו מחלק בין ד"א של עירוב לד"א של הילוך וכמש"כ לעיל, והנה באמת היה אפשר לומר דדוקא בד' אמות דרבא בהנותן עירובו, הוא דנקט המ"מ בשיטת הרמב"ם דהוא באמצען, משום דד"א אלו לא אתי מדין ד"א אלא מדין דשווהו כרה"י וכמש"כ לעיל, אבל ד"א של שביתת רגליו יודה הרמב"ם דשייך להא דר"י דיכול לברר, ברם זה היה אפשר להבין כן בדברי המ"מ בראשית דבריו בה' עירובין פ"ו הי"א, אבל ממש"כ אח"כ שם בס"ד ז"ל : אבל בכאן עיקר דבריו הוא שאינו מדמה דין העירוב לדין הטלטול עכ"ל, מפורש כמש"כ בתחילה וטלטול דקאמר כוונתו הילוך, וכן הוא הרבה פעמים במסכת זו. ³²² טעמם הוא דקיי"ל כדברי המיקל בעירוב, ועי' ברשב"א דטעם אלו דפסקו כר"י הוא משום דאמר שמואל כל מקום ששנה ר"י בעירובין הלכה כמותו, וע"ש שהמ"מ תמה דהו"ל לפסוק כר"י בן לוי דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב, ומש"ה אמנם פסק הרשב"א כחכמים, ועי' רשב"א לקמן דף פו, ד"ה אמר רב הלכה כר"ש וכו'. והנה לפמש"כ לעיל בדעת רבינו דאפשר דלחכמים ליכא כלל לקנין מקום ד"א ואינם אלא היתר להילוך ולדידהו אלפים אמה הם עם הת' אמות בכלל, לא קשה כלל קושיית הרשב"א, דאדרבה המיקל בעירוב הוא ר"י ולא רבנן, דהרי בכל קוני שביתה יש לר"י ד' אלפים מחוץ לד"א ואילו לרבנן יש להם רק ד' אלפים מצומצמות, ואף דביוצא מחוץ לתחום רבנן הם המקילין, מ"מ זהו רק מיעוטא, ולכן שפיר דאפשר לרבינו דהלכה כר"י. וכל זה לשיטת רבינו, אבל להרמב"ם כפי שיטת המ"מ דכל פלוגתתם דחכמים ור"י הוא רק ביצא מחוץ לתחום וכיוצא, אבל בעירוב ושביתה לכ"ע והוא באמצען ודאי דאיכא לקושיית הרשב"א דהו"ל לפסוק כהמיקל והיינו כחכמים שיש לו ח' אמות, ולפי מה דנקט הרשב"א בשיטת הרמב"ם, דאין נפק"מ בין ד"א דעירוב לד"א של הילוך עי' בדבריו שהביאן רבינו לעיל פ"ג דף לב : ועי' נמי במ"מ כאן בפ"ו הי"א, שפיר דאפשר לתרץ ולומר כמש"כ אליבא דרבינו, והרשב"א עצמו דחולק ופסק כחכמים מטעם דהלכה כדברי המיקל, הוא כשיטתו דלחכמים יש לו אלפים אמה מחוץ לח' אמות, ושפיר דרבנן הם המקילין. אמנם משמעות הרצאת רבינו הוא דפסק כחכמים, וע"כ דגם לחכמים יש ד"א מחוץ לאלפים דד"א של קונה שביתה לכ"ע אתי משום קנין מקום ולא פליגי אלא בד"א של יוצא מתחומו אי הוי קנין או היתר. ³²³ לקמן מ"ח ע"א. ³²⁴ עי' ריטב"א לפרש מהו החידוש. ³²⁵ עי' מ"מ פי"ב דשבת ה"ט. והנה לפי מה דס"ל להראב"ד בהלכה זו שם, דמה דמותר לטלטל בד"א היינו דוקא כשיש

כלומ' לעקור מתחלת ח' ולהניח בסוף ח', אבל אם עוקר מתחלת ח' ומניח בסוף ד' יכול אח"כ לחזור ולעקור ולהניח בסוף ח', הואיל וכולן לפניו להיותן מקומו אלא שיזהר שלא יטלטל בכל הח' בבת א' בלא הנחה באמצע. ושעור ד' אמות אלו מאיזה מקום מתחילין לשערן כתבו רוב הגאונים ³²⁶ דחוץ ממקום רגליו משערין אותן, ולשיטה זו ³²⁷ כל מקום שאמרו חכמים בד' אמות שאדם זוכה בהן, כתבו הפוסקים ³²⁸ ג"כ שהם ד' לכל רוח שהם ח' על ח'. והשתא דאתינן להכי דפסקי' כחכמים בד' אמות שהן לכל רוח שהן ח' על ח', אין לנו לומר' שאם בירר ³²⁹ ד' אמות למזרח שלא יהו לו עדין ד' למערב דודאי כל שלא בירר כל הח' לרוח אחת עדין יש לו הנשאר מח' לרוח שני.

היו שנים מקצת אמותיו של זה לתוך אמותיו של זה, פי' כגון שהיו שניהם ישנים לדעת חכמים דלית להו אלא ד' אמות למי שהיה ישן וכדלעיל, וה"ה בדרך פסק בכל שנים שהוציאו גוים או רוח רעה שאין להם אלא ד' אמות, והם סמוכי' זה לזה עד שנבלעו ד' אמות של זה לתוך ד' אמות של זה, וכגון שתחלת ד' אמות של זה שבצד מזרח רחוק מתחלת ד' אמות של חברו שבצד מערב שש אמות, שנמצא שתי אמות אמצעיות הם צריכות לתשלום ד' אמות של כל א' וא'. מביאים ואוכלים באמצע, פי' באותן שתי אמות שהן באמצע השש אמות ³³⁰, שאותן שתי אמות משותפות בין שניהן ומובלעות מתחום

לו מקום קבוע כגון ביצא מחוץ לתחום, ועי' בריש פירקין דטעמו של הראב"ד דכל ההיתר בטלטול ד"א הוא משום דהוי מקומו וכרה"י, א"כ לפ"ז כי ס"ל להראב"ד דלרבנן מטלטל שמונה ע"כ דאזיל כשיטת הרשב"א ותו', דגם רבנן ס"ל דח' אמות אלו קנה למקומו, ובזה מדויק לשון רבינו, ומיהו הראב"ד" הוסיף לבאר וכו', משום דלשיטת רבינו אין צורך לתוספת ביאור, מאחר דס"ל דלרבנן ח' אמות אינו אלא היתר להלך ואינו לקנין מקום, וא"כ ע"כ דלית ליה כהראב"ד דפי"ב הנ"ל, דהרי לרבנן אין נפק"מ בין ד"א של יוצא מתחומו לד"א של תוך תחומו, ובשניהם אין לו קביעות, וע"כ דאין ההיתר תלוי בקביעות מקום, ופשיטא דבכל מקום שמותר לו להלך הרי הכלים כרגליו לטלטל, וודאי הוא דמותר בכל הח', אלא שלא יעבירם בב"א, ורק אליבא דראב"ד דהיתר טלטול ד"א הוא במקום הקבוע לו, הוצרך להוסיף ולחדש דכל ח' האמות לרבנן נעשו למקומו ורשותו ומותר לטלטל שם. ³²⁶ עיין מש"כ ביאורים י"א. ³²⁷ פי' דס"ל דהלכה כחכמים. ³²⁸ הובא ברשב"א כאן בשם בעל המאור. ³²⁹ מבואר דשיטת רבינו דלרבנן יכול לברר הח' אמות לאיזה רוח שירצה, אבל לא כן משמע מהרשב"א מח. ד"ה ופרקינן וכו', וז"ל : דד"א דת"ק הן ממש כאלפים אמה מה התם אלפים לכל רוח ה"נ ד"א לכל רוח, וכן גמי כן הוא משמעות לשון הרשב"א שהובא במ"מ פכ"ז ה"ד שהבאתי לעיל ע"ש. ולפ"ז יש לנו עוד דרך בביאור כוונת המ"מ במש"כ על דברי הרשב"א הנ"ל ואין סברה זו מוכרחת, וקאי אהא דפשיטא ליה להרשב"א דהוי מכל רוח ואילו המ"מ חולק עליו בזה וס"ל כרבינו דשפיר יכול לברר, עי' בט"ז סי' שצו סק"א דמבואר דלשיטת הר"ה דפסק כחכמים דהוא באמצען של ח' האמות, ואפשר לומר דרבינו דנקט דלרבנן ח' אמות אלו הן להיתר הילוך מש"ה ס"ל דיכול לברר לאיזה רוח שירצה, והרשב"א דס"ל דהוי לקנין מקום מסתבר לו דהוא באמצען דאחרת לאו תחתיו הוא, דהרי שיעור תחתיו היינו ד"א, ואף כי שיש לפרש דהיינו ד"א לכל רוח, מ"מ לא מתפרש לומר שיקנה ח' אמות לרוח אחת, ורק לר"י דאין לו אלא ד"א יש לומר שפיר דתחתיו היינו לאיזה רוח שרוצה, ולפ"ז לא נוכל לפרש כמש"כ לעיל דגם לשיטת רבינו דלרבנן דהוי היתר להילוך אתיגן דמקום רגליו קונה, והוכחנו זה ממה דמודדין לעולם ממקום שנעמד בחוץ לתחום לח' אמות הללו, ולא אמרינן דכל שהלך קצת ונעמד דשוב נמדוד ממקומו החדש עוד ח' אמות ע"ש, דאילו נפרש כן תקשי למה ס"ל לרבינו דלרבנן יכול לברר להני ח' אמות, וע"כ צ"ל דבכלל שבו תחתיו יש דאין לו ללכת אלא ח' אמות ממקום שנעמד אף שלא קנה לא מקום ולא תחום, אלא תחתיו היינו היתר הילוך בשיעור דתחתיו דהיינו ד"א לכל רוח, ושפיר יכול לברר גם לרוח אחת ח' אמות אלו. ³³⁰ כן הוא גמי ברש"י במתני', ולעיל בריש הפרק הבאתי דברי הגר"א שדייק מדברי רש"י אלו דס"ל דד"א אלו היינו בריבוע, ולפמש"כ

של זה לתחו' של זה, ודאי כל א' וא' יכול להביא כל צרכו לשם ולאכלו לשם, שהרי אותן שתי אמות הן תוך תחו' ד' אמות של כל א' וא'. מיהו בתנאי זה והוא, בלבד שלא יוציא זה מתוך תחו' שלו לתוך של חברו, כל' שלא יוציא המזרחי לתוך שתיים ראשונות של מערבי ולא יוציא המערבים ³³¹ לתוך שתיים ראשונות של מזרחי, שהרי כליו כרגליו ³³² וכמו שאינו יכול לילך חוץ מד' אמותיו כן אינו יכול להוציא כליו חוץ לד' אמותיו. ואע"ג דאמר' הבלעת תחומי דאורית' להתיר ³³³ מתחו' זה לתחום זה, התם הוא לענין אלפי' אמה שנבלעות בתוך אלפי' אמה של עיר שהיה לו צד היתר בכולן וכדלעיל, אבל לענין ד' אמות לא אמר' הכי.

היו שלשה האמצעי מובלע בנתים ³³⁴, כגון ראובן שמעון לוי ויש בין ראובן ולוי ח'

כשיטת רבינו לחכמים, ח' אמות אלו בדין שאינו לריבוע אלא הן ואלכסונו כמו במעביר ד"א מאחר דלדידהו אין זה קנין מקום אלא היתר הילוך, ורק לר"י ור"א הוא דאיתנין בד"א מדין קנין מקום ועי' לעיל. 331 [צ"ל : המערבי וכו']. 332 עי' ברש"י במתני' ובמהרש"ל, ועי' במהרש"א שתמה בזה דלמה הוצרך רש"י להוסיף דכל ד"א של כל חד שווינהו רבנן לגביה כרה"י, הרי סגי בזה דהכלים כרגלי הבעלים, וכמו דמשמע מרבינו דסגי בטעם זה, ונראה בשיטת מהרש"ל אליבא דרש"י דהנה אף דאמרינן דכלים כרגלי הבעלים, ע"כ זהו רק ביחס לתחום של הבעלים, אבל לגבי ד"א ודאי דאין נגררין בתר הבעלים דהרי ביצאו הכלים מחוץ לתחום יש להם לעצמן ד"א, עי' בדף מא : גבי פירות שיצאו מחוץ לתחום, ועי' ברש"י שם ד"ה אסורין וכו' ואף דלפי שיטת רש"י מז : וע"ש בתוד"ה והכלים וכו', דכל שהבעלים בעיר אחרת לא שייך כרגלי הבעלים, אלא קונין שביתה במקומן, וכן הביא רבינו שם שיטה זו דרש"י, וא"כ ליכא ראי' דלגבי ד"א לא אמרינן דנגררין בתר בעלים, מ"מ להני' דחולקים על רש"י וכמו שהובא בדברי רבינו להלן, וכן בבית הבחירה שם מז : הרי דנקטו דכל שא"א לתת לכלים כהבעלים אינן קונים לעצמן ואפ"ה כ"ע מודים שיש לכלים ד"א ביצאו מחוץ לתחום. עי' בסוגיא דלעי' מא : בכל הראשונים דיש להם ד"א ולא תלוי בכה"ג בפלוגתא זו דרש"י והאחרים, וממילא בדין דליהוי כל שיצאו הוא ופירותיו מחוץ לתחום דכל אחד קונה לו ד"א ממקום שנעמדו ולא אמרינן דהפירות נגררים לאותן ד"א שקנה הבעלים, דרק במה שקנה בעלים לדירה בכלל זה נגררין כל חפציו, אבל ד"א לא מיבעי למאן דס"ל דאינו לקנין אלא היתר להילוך וכמש"כ לעיל אליבא דרבנן דבדין דלא שייך דנגררין בתר בעלים, אלא אפי' להחולקים וס"ל דהוי קנין אין זה קנין דירה אלא קנין מקום וכמש"כ לעי' ולגבי זה לא אמרינן דהחפצים כרגלי בעלים, ועי' לקמן דלהראב"ד אמנם אין לכלים כלל קנין ד"א, ורק בזה שמצינו דשווינהו רבנן לד"א אלו של עירובו ושל יוצא מהתחום ושל שביתה רגליו כרה"י לגביה, בזה ס"ל לרש"י דשפיר שייך דחפציו נגררים בתר רגלי הבעלים ונעשין רה"י גם ביחס לכליו, ונמצא דכל האיסור כאן להוציא מד"א לד"א של חבירו הוא מדין הוצאה מרשות לרשות, אבל מדין ד"א של תחומין שיש לכלים שיצאו מחוץ לתחומן ס"ל דקבעו לעצמן מקום זה ואינן נגררין בתר בעלים, ונמצא לפ"ז לרבנן דס"ל דיש לו ח' אמות אליבא שיטת התו' דח' אמות אלו קנוין לו, דינם כמו בד"א לר"י ואסור להוציא מתוך שמונה אמות אלו משום דהוי כרה"י, אבל אי ס"ל כשיטת רבינו דלרבנן ח' אמות אלו הן רק להיתר להלך בהן ולא לקנין בדין דלרבנן מותר להוציא אי ס"ל כשיטת רש"י מתוך ח' אמות ולחוץ. ורק בד"א שיש לגנות עירובו או בד"א שיש לזה שקנה שביתה ברגליו בד"א אלו יהי' אסור לכ"ע, משום דד"א אלו לכ"ע אתי מתורת קנין רשות. 333 דברי רבינו משוללי הבנה הם. דאיזו שייכות יש להך דהכא לההיא דהבלעת תחומין ופשיטא דמאחר דהחפצים הם כרגלי הבעלים דאסור להוציא מתוך ד"א של הבעלים, ועי' גם בבית הבחירה שדבריו שם כמו שכתב כאן, וזה תמוה מאד, דמה שייך הבלעת תחומין של שני בני אדם, והנה אילו היה אפשר לומר דרבינו אזיל כשיטת רש"י שכתבתי בהערה הקודמת אפשר היה לפרש דברי רבינו דכוונתו היא דמאחר דכל מה דאסור להוציא מתוך ד"א הללו הוא דאיתנין דהוי כמוציא מרה"י לרה"ה או לכרמלית א"כ יש מקום לומר דכאן דגם ד"א השניים נמי הן רה"י אלא שהם רה"י של השני, נימא דיהי' מותר מרה"י שלו לרה"י של חבירו כמו שמותר מחצר לחצר ונפרש במש"כ רבינו הבלעת תחומין זהו רק דרך השאלה ודמיון, ועדין צ"ע. 334 [צ"ל : ביניהם וכו'].

אמות שלמות ואין ביניהן הבלעה כלל, אבל תח' ד' אמות של שמעון הוא באמצען עד שמתחלת ד' שלו שבצד לוי עד תחלת ד' ³³⁵ של ראובן ו' אמות, וכן מתחלת ד' של שמעון שבצד ראובן עד תחלת ד' של שמעון ³³⁶ ו' אמות, שנמצא שהוא משותף בשתי אמות לצד מזרח עם המזרחי ובשתי אמות לצד מערב עם המערבי, ודאי בכה"ג הוא מותר עמהן והן מותר' עמו, פי' המזרחי בשתיים שכנגדו והמערבי בשתיים שכנגדו. ושנים החיצונים אסורין זה עם זה, פי' שהרי אינן משותפין כלל בשום תחום. א"ר שמעון למה"ד לג' חצרות שפתוח' זו לזו ופתוחות לר"ה, כל' שאחר שאינן זו לפנים מזו ואין דריסת האחת אוסרת על חברתה, יכולה לערב האחת עם חברתה אע"פ שלא עירב עם השלישית הואיל וכל אחת רשות לעצמה אחר שפתוח' כולן לר"ה, לפיכך עירבו שתיים עם האמצעית, כל' שעירבו שתיים החיצונות עם האמצעית היא מותרת עמהן והם מותר' עמה, פי' אע"פ שלא עירבו החיצונות זו עם זו הם מותר' להוציא חפצים לאמצעי' ואמצעית מותרת להוציא חפציה לתוך חצר חיצונה שבצדה האחד ולתוך חצר החיצונה שבצדה השני, אבל לעולם החיצונות אסורות להוציא מזו לזו אפי' ע"י אמצעית, אלא א"כ יערבו שלשתן זו עם זו, ומיהו אין גזרין שמא יחליפו להוציא חיצונות מזו לזו דרך אמצעית ולאסור שלא להוציא מן החיצונות לאמצעית וכדמפ' בגמ' ³³⁷ ור' שמעון לא אמרה אלא לאשמועי' דלית הילכת' כחכמים דגזרי בהא, והיינו דקאמ' ר"ש לחכמים בגמ' ³³⁸ מפני מה אתם חלוקי' בחצרות, פי' לגזור גזירה זו ומודים בתחומין, פי' שלא לגזור, ומהדרי חכמים דהתם, פי' בתחומין אוושי דיוורין, פי' ומודיעי' ³³⁹ זה לזה מה שמותר להם ומה שאסור להם, אבל בעירובי חצרות אחר שאין דרים שם בקביעות לא מדכרי אהדדי וגזרי' שמא יחליפו. ולענין פסק בתחומין הלכה כחכמים דלא גזרי' כלל וכדלקמן, ובענין חצרו' הלכה כר"ש דלא גזרי' כלל אחר שהן פתוחות לר"ה והיו כרשות בפני עצמן.

[מ"ה ע"ב] גמ'. בעי רבא מאי קסבר ר' יוחנן ב"נ, ומסיק תלמוד' דמסבר סבר חפצי הפקר קונין שביתה, כמו שכתבנו במשנתנו וכדאית' בהאי שיקלא וטיריא דגמ', ופסקנו במשנתנו כר' יוחנן ב"נ ולאז מטעמיה כמו שביארנו בפ' במשנתנו, דאע"פ שאדם ישן קונה שביתה במקומו אין הדין כן בחפצי הפקר, אלא ודאי חפצי הפקר אין קונין שביתה לטלטלן ממקומן ³⁴⁰ אלפי' אמה ב"ט, אלא הרי הם כרגלי המוצא פעמים לקולא פעמי' לחומ', כל' שאם מצאן בתוך תחומו ובאמצע תחומו אינו מטלטלן אלא אלף אמה, ואם עירב מטלטלן שלשת אלפים אמה או יותר.

אמ' רב יוסף ת"ש גשמים שירדו בעי"ט וכו', ולענין פסק דין גשמים כך הוא, גשמים שירדו בעי"ט אע"פ ששבתו בשעה הראויה לקנין שביתה והיא בין השמשות הרי דינן כחפצי הפקר ואין קונין שביתה במקומן, אלא הרי הן כרגלי הזוכה ³⁴¹ בהם והמוצאם לטלטלם לכל מקו' שיוכל לילך בין לקולא אם עירב בין לחומר' אם לא עירב ומצאן לאלף

³³⁵ פי' תחילת ד"א של ראובן מעבר השני ולא מאותו צד שגובל עם ד"א של שמעון. ³³⁶ [צ"ל : של לוי וכו']. ³³⁷ [לקמן מ"ח ע"ב ועיי' שם רש"י ותו']. ³³⁸ [לקמן מ"ח ע"א]. ³³⁹ פירוש זה הוא כפי' הר"ח אבל רש"י פי' דבחצירות אוושא דיוורין שהם רבים ולא ידעי כולן להזהר אבל בתחומין לא אוושא שהרי הם מועטין רק ג' אנשים ולכן ידעי להזהר. ³⁴⁰ עיי' ביאורים י' בשם המהרשד"ם שדייק מרש"י שכתב דמטלטלן משם אלפיים אמה לכל רוח, דהכוונה שאין לחפצי הפקר אלפיים מחוץ לד"א ע"ש. אבל לשון רבנו שכתב לטלטלן ממקומן אלפיים אמה, שפיר י"ל דממקומן פירושו ד"א ומחוץ לד"א אלו יש להן עוד אלפיים אמה. ³⁴¹ בכה"ג שירדו מע"ש ודאי דהרי הן כרגלי הממלא וכדתנן של עולי בבל כרגלי הממלא ושבתתן כרגלי זה שזוכה ראשון